

Búvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi havilap

2018. január – XVII. évfolyam 1. szám

Ára: 560 Ft

*Nincs lágyabb, mint a víz,
mégis a köveket kivájjá:
nincs külön nála.*

Lao-ce: Az út és erény könyve,
részlet

Ne politizálj **2**
Sarusi Mihály jegyzete

Közép-Európa nem
volt, hanem lesz **4**
Csapó Endre dolgozata

Visszaemlékezések
Gyóni Gézára **9**
*Bogoly József Ágoston
tanulmánya*

Maalula **13**
*Csorba Emanuel
naplójegyzetei*

Ahriman bosszút áll **15**
Stefan Žeromski elbeszélése

Dizseri Tamás **26**
Krisztus-arcúsága
*Farkas Judit
visszaemlékezése*

Mitracsek úr
szakszervezeti
tag lesz **30**
Lengyel János regényrészlete

Hó-estét I.
Lieber Erzsébet elektrográfija

SARUSI MIHÁLY

Ne politizálj

Naponta mondják, *Né politizálj!*

Hadd a politikát, építkezz, mondá vala, valóban, Móricz. Hadd, hadd el! Dolgozz, alkoss! Élj.

Ez az, éld az életed!

Nem úgy, mint Mindszenty, akinek hiába mondták, *Csuhás, né politizájj!* Csuhása csak azért is, politizált. Hirdette: a német takarodjék innen, a zsidót tessenek békén hagyni! El is vitték a nyilas levették Sopronkőhidára.

Mondtuk, hogy né politizálj, nem pap dolga az ország dolga! Imádkozzék, gyóntasson-áldoztasson, ne politizáljon! Az az ő dolguk.

Legközelebb a komcsik vitték el, hogy el se eresszék, míg a nép ki nem szabadítja.

Mihály, már megint politizálsz. Pedig csak mész, látsz. Nyitva a szemed. Füled. Hogy halld a ki nem mondottat.

Munkáskáderokat a püspöki karba! Akik majd nem politizálnak. Nem ugatják, hogy így a fölszabadító szovjet elvtársak, úgy rabolnak, gyilkolnak, erőszakolnak! Úgy az ártatlanokat elhurcoló népi demokrácia! Bekopetázták a moszkoviták is, *Minek politizáltál!* Megmondtuk. Ők meg, mi meg: ezerkilencszázötvenhatban. Máig mindhiába. Mert azóta is folyik ez a *Né politizálj.*

Nenád Jován „cár atyuska” márványoszlopa Szabadka főterén. A „Fekete cáré”, Cserni Jováné, Fekete Jánosé, a délszláv martalócé. Rá magyar Szabadkára. Szabadka főterén.

Mihály, már megint politizálsz. A városi könyvtár előtt. Az omlásra ítélt, mert magyar, mert görög oszlopsorával úgy balkáni, hogy nem balkáni Népszínház sarkánál, a szerb szótól hangos Korzó (utca) a huszadik század elejének magyar-szecesz-sziójától csudás Városháza oldalában, harsány új-dobrovoljác leánykák és legények által lefoglalt, a '44-es gyilkosok által Szabadság térnek nevezett, partizánbosszú magyarvérétől alig hogy fölszáradt Városháza-fala körüli Magyar téren. Ki tud róla? *Ne ma problema.*

Mihály, már megint politizálsz. Pedig csak mész, látsz. Nyitva a szemed. Füled. Hogy halld a ki nem mondottat. Ki nem mondhatót. El nem árulhatót.

Hogy a Városházán magyar lobogó lobogjon? A majdnem többségi, a tegnapi többségi magyarságé lengjen. *Mihály, ez a politika, ez a politika!* Neked mindenről az jut eszedbe. Hogyne, hogy szabadok vagyunk-e.

Két asszony, meg az a pár fiatal magának, magában, hogy túl sokan ne hallják, föltűnést ne keltsenek, a *Né politizálj!*-t harsogók dühét ki ne váltsák, magyarul tereferél Szabadkán, Mindszent havában. Ha rájuk feleannyira, feleannyian vigyáznának, mint a Korzó és a Fő tér fényes pénzintézeteire! *Mondottuk volt, Miska, né politizálj.* Ha egyszer.

Nem mondtam? Né vödd észre! Ez a bajod, a kákán is csomót keresöl, az arany nyakravalót is kötélnék érzöd akár a tiédön, akár másén van! Inkább élveznéd az életöt. Élvezz és né ugrálj, hogy sokág élhess.

Ezt mondták minden korok rablógyilkos hatalmasai. S ha szót fogadtál, épp annyi ideig éltél, mint a harcba szállók. Velük együtt téged is lekasaboltak. Vagy meghagytak szolgál-
ni őket.

A szabadkai városháza ablakai

Élvezz! Ahelyett, hogy látnál. Éreznél. *Élvezd, amíg lehet.*

Szabadkán, hol ma *Deže Kostolani* kb. úgy érezné magát, mint te: sokkal szabadabbnak most, itt kívül, börtönön kívül, az utcán sem érzed magad, mint mikor 35 délvidéki évvel ezelőtt mindezt a tömlöcből figyelted.

Szabadka: mit szabad, és kinek.

Mihály, ne politizálj! S főleg ne ugass.

Észak-Bácskában, hol a magyar katolikus pap három horvát miatt másfél óras kétnyelvű misét tart a magyar faluban, Délvidéken, hol a tanintézetét magyar nevére (persze hogy Széchenyire) keresztelődő direktort félholtra verik ismeretlenek, soha föl nem deríthető elemek, ha elfogják is, biztos, hogy nem azért, mert más az anyanyelve, mint a verőlegényeké. A gimnazistát a saját oskolájában az oda hívatlanul beállítók, az utcán sétálni merészkedő magyarul megszólalót máshol, mások, sose azért, amiért verik. Nem mert „magyar”, csak mert épp ott volt! Hol útban van. Volt. Vagyunk. Nekik. Az ő Vajdaságukban – a mi Délvidékünkön, hol a lemészárolt magyarok

sírkerti emlékműveit sem túrik, csak törik, zúzzák, ledöntik. Hol a partizán meg a csetnik egyaránt kaphat már nyugdíjat, a volt magyar honvéd meg örüljön, hogy élve megúsza azokat a gyönyörű napokat. Hónapokat, éveket. Életet.

*Mindaddig abba nem hagyják,
míg egy mukk hallható
a mi nyelvünkön a Kárpátok alatt.*

Ez a politizálás, Mihály, hagyd már abba. Nem unod?

Én unom, de ők abba nem hagyják. Újrakezdek. Mindaddig abba nem hagyják, míg egy mukk hallható a mi nyelvünkön a Kárpátok alatt.

Nem értöd?! Ne politizálj.

Ha nem, hát nem. Ezután sem lesz szó másról, mint hogy mért nem vagyunk szabadok. Politikától szabadon.

Friedrich von Hölderlin versei

Az élet fele

Sárga körtékkel csüng
És tele vad rózsával
A tóba a táj.
Ti boldog hattyúk,
Még csókoktól részeg
Szép fejetek
Mártjátok szentjózan vízbe.

De jaj nekem, honnan veszek
Virágot, ha tél honol, honnan
Napsugarat,
És a föld árnyhűsét?
Falak állnak
Szótlan, s a fagyos szélben
Ércászló csikorg.

Diotímához

Szépséges élet! élsz, mint zsenge virágok a télben,
Az elaggott világban virágzol te
magadbazártan, egyedül
Szeretve kitörni vágyol, napfürdőt venni
a tavasz fénysugaránál,
Melegedni nála, az ifjúságot keresve a földön.
A te Napod, a szebb idő, már alászállott
És a fagyos éjben most orkánok kötekednek.

Diotíma

Jer, múzsa, égi gyönyör, hozz nekem nyugalmat,
te, ki egyszer
Elemeket békítettél, tedd rendbe káoszát az időnek,
Bírd le a dúló harcot az Ég békehangjaival,
Míg a halandó kebelben újra egygyé lesz mi kettészakadt,
Míg az ember régi természete, a nyugodt és nagyszerű,
Az első erjedő időből hatalmasul és mámorosan felemelkedik.
Térj be az emberek szűkös szívébe, óh, élő Szépség!
Térülj a vendégváró asztal elé, térj a Templomba vissza!
Mert Diotíma él, mint a zsenge virágok a télben,
S bár lényé magában gazdag, a Napot keresi, azért is.
De a szellem Napja, a szebb világ már mélybe bukottan
És a fagyos éjben orkánok kötekednek, pusztán.

Német eredetiből fordította:

BÉRCZY JÓZSEF és ELISABETH BÉRCZY BERNSTRÖM

JEGYZET: Az eszményi nő és az ókori görög név mögött, a költőtítán egyetlen nagy szerelme áll, házitanító idejéből egy bankár családnál, a ház úrnője *Susette Gontard* személyében, 1796–98-ban, Frankfurtban. *Susette* meghal, még ifjúsága és szépsége csúcsán, 1802-ben. Ővé lesz a *Halál* csöndje, míg a költő az *Életnek* a csöndje: az örület. Az ő halálórási éve: 1843.

Diotíma, Erosnak, a Szerelem istenének a papnője. E minőségben még „oktatója” is Szókratésznek, Platon Symposiumában. A szerelem természete taglaltatik – s „nem középiskolás fokon” – kettejük diskurzusáiban. Diotíma az asszonyi bölcsesség, de az asszonyi szépség képe is.
– bj EBB

CSAPÓ ENDRE

Közép-Európa nem volt, hanem lesz

Közép-Európa nem politikai fogalom, csupán földrajzi meghatározás. Európa, úgy egészében, ugyancsak földrajzi képlet, méretében csak nyúlványa a legnagyobb földrésznek, mindemellett az emberi történet felgyorsuló szakaszának, a középkorból az újkorba lépésnek főszereplője volt.

Európának három fejlődési szakasza volt: első a mediterrán térségében, a második a nyugati tengermelléken alakult ki. Padányi Viktor tanulmányfüzetben fejtegette ki a közlekedés fontos hatását, befolyását az emberi történet alakulására. Százazföldi, lábön közlekedő élőlény létünk ellenére a vízi

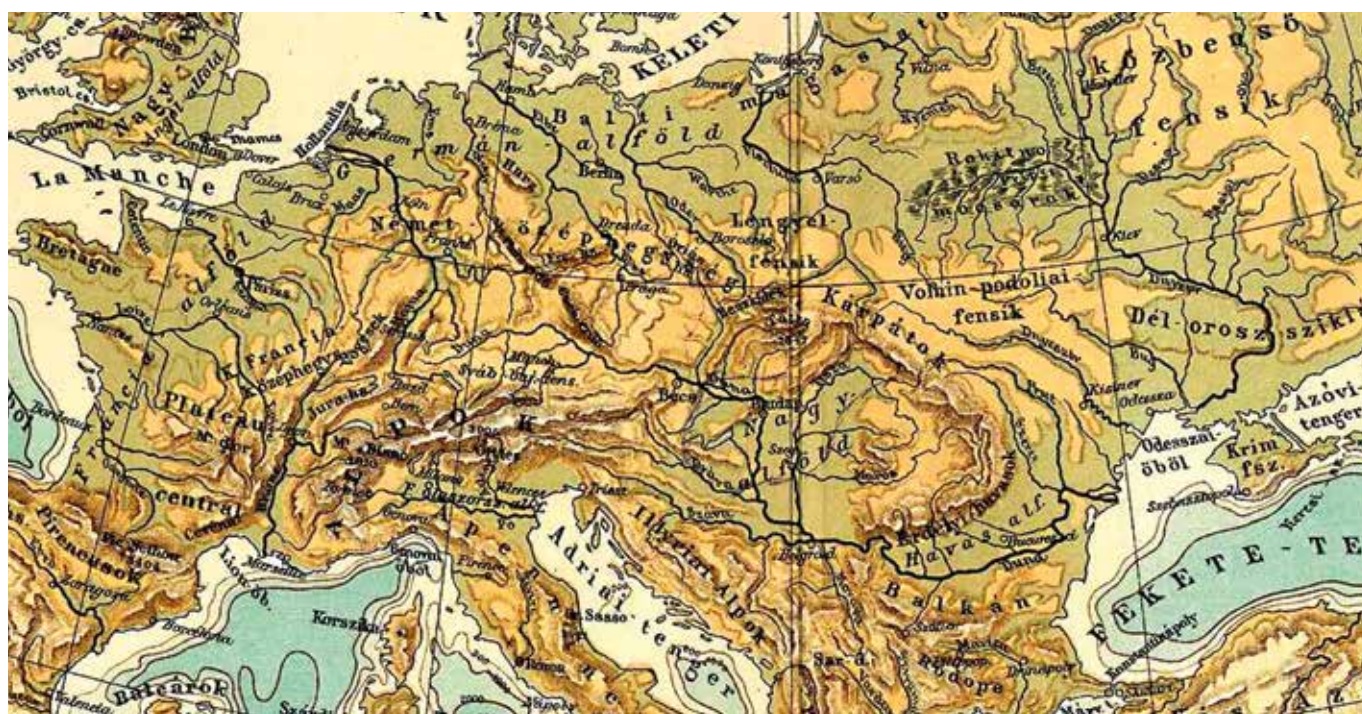
A lengyel, a magyar, a cseh állam csatlakozása a keresztény államok sorába zárta le Európa állami felosztását.

közlekedés lett a távolság leküzdésével az emberi társadalmak élénkítője. A harmadik fejlődési szakaszt az Ázsiából indult népvándorlási hullámok nyomán letelepedett népek állami keretekbe szerveződése hozta létre. A lengyel, a magyar, a cseh állam csatlakozása a keresztény államok sorába zárta le Európa állami felosztását. Valójában ettől számíthatjuk Európa létejét, mint a kontinentst alkotó államok együttesét. Szerkezetileg egységesebb volt ezáltal, mint azóta bármikor.

Az orosz pravoszláv államalakulatok már kerítésen kívülieknek számítottak, bár a földrajzi Európa keleti felét alkották. A három fejlődési szakasz a mai napig sem jutott a kiegyenlítődség folyamatára. A nyugati tengermellék fejlődése túlhaladta a mediterrán térség fejlettségét, köszönhetően a tengerhajózás fejlődésének. Mesés, csodás meggazdagodás korszaka jött el számukra, a XIX. században már alig maradt terület a Föld hátán, ami elkerülte a gyarmatosítás sorsát.

Közép-Európa népe még lovasszekéren közlekedett, a hűs állatok küzdöttek az ár, a sár, a fagy ellenében mindaddig, amíg végre megérkezett a vasút. Ezt követően megjelent a robbanómotoros gépjármű, gyors ütemben kiépült Európa úthálózata. Közép-Európa, élen a nemrég egységes birodalommal lett Németországgal, a XIX. század harmadik harmadára a kapitalista fejlődés fellendülésével a nyugat nyomdo-kaiba lépett.

Ekkor jelent meg egy új szó a német politikai szótárban: *Mitteleuropa*. Új ország jelentkezett az imperialista hatalmak klubjába. Németország is keresett valami maradék tengerentúli gyarmatosításra alkalmas területet, de nagyhatalmi fejlődésének kellekeit a tőle keletre fekvő területek értékeiben látta. Ezt a szemléletet fejezi ki a Lebensraum elmélet. A mintha nyugati gyarmatosítók viselkedése volt, de nem tengeren, Drang nach Osten, keleti termőföldek vonzották, a korai kapitalizmus expansionista természete értelmében.

Amikor nekilátott megépíteni a Berlin–Isztambul–Bagdad vasútvonalat, Németország angol gyarmati érdekeket veszélyeztetett. Végülis ez csak jelzésérték volt (a vasút csak 1940-re épült meg, angolok által) de a lényeg a tengeri hatalmak rettegése volt a német impérium erősödése miatt, hiszen megjelentek a tengerhajózásban is, jobb s nagyobb hajókkal.

Rövidre fogva, a nyugati hatalmak, kiegészítve Amerikával, két világháborút zúdítottak Németországra, ami végülis egész Európa tönkretételét, és a mai napig tartó katonai, gazdasági, pénzügyi ellenőrzését eredményezte. Éppen napjainkban tapasztaljuk meg az amerikai belhatalmi zavarok nyomán, hogy Amerikában a politika teljesen függvénye a nagytőkések hatalmi törekvéseinek. A külpolitika is ennek a pénzhatalomnak a szolgálatában áll. A tőkés nyomulás legkifizetődőbb módja a háború. Nagy háború, nagy profit.

Európa két téridegen fegyveres nagyhatalom megfelezett megszállása idején kísérleti alanya lett egy-egy politikai tudatmódosító kísérletnek. A keleti nem sikerült, a nyugaton alkalmazott módszer annál inkább. Lássuk a folyamatot.

A lényegét érintve, a nyugat-európai államok teljes politikai állománya összes pártjaival együtt, csakúgy mint a tájékozott ipar egésze, amerikai tőkéstársaságok érdekei szerint működik. Csakúgy az Európai Unió minden hatalmi szerve is.

Kézenfekvő volt, hogy a Szovjetunió összeomlása után a felszabadult országokba, és az új Oroszországba is benyomul a nyugati tőke, és megvalósítja a nyugaton már kiérlelt gazdasági-politikai-közigazgatási rendszert. Könnyű műveletnek ígérkezett, hiszen a Szovjetunió mindig is központi kormányzatú volt. Csakhogy előlépett a függetlenség igénye az új utat kereső Oroszországban egy erélyes politikus képében, aki kitakarította az országból a rendszerváltás liberalista hiénáit. Liberalizmusnak nevezik a Nyugaton egyedül érvényes politikai rendszert, ami bár több párt összesítő fogalmaként jelenik meg, de épp oly kizárólagos, mint volt a szovjet állampárt, de nem annak kiváltságos osztályával, hanem olyan általánosan, hogy aki ellene van, az fasiszta, rasszista stb. megbélyegzésben részesül, és az ilyen elveszíti munkahelyét, lehetetlen helyzetbe kerül. Ez biztosítja a nyugat-európai államok politikai egyöntetűségét. A másik lényeges tényező a liberalizmus elfogadásában, hogy felnőtt korosztályok, amelyek egyedei nem ismerik a politikai ellenzékiséget, elfogadják az engedélyezett pártok közötti válogatási lehetőséget, és mindezekon felül nem is kívánnak mást, mint ami van, mert nincsenek megélhetési gondjaik az általános jólétben. A migránsbeözönlés bármennyire is nem tetszik a nyugati polgárnak, nincs fórum, ahol megnyilatkozhat, a hatóságok őt marasztalják el, ha sérelem éri. De a rendőr, a bíró sem a maga szándéka szerint lesz részrehajló, hanem az előírás szerint. Ördögi szisztéma, félelmetes, ahogy működik az állam minden intézményében, a társadalom egészében.

Németország ma már nem közép-európai ország, mert szerves része lett a tengerpartiak amerikanizált szisztémájának, most már visszkapott keleti tartományaival együtt. Közép-Európának ma azoknak az országoknak együttesét tekinthetjük, amelyek amerikai döntéssel 45 évre szovjet átnevelésre ítéltettek. Szerencsére ez nem sikerült. És szerencsére a szovjet igától megszabadulva az amerikai kamatrabszolgaság sem sikerült. És nem lehet sikeres ezeknek az országoknak a beolvasztása egy központi kormányzatú, diktatórikus unióba. Ezek az országok a maguk lábán akarnak élni, és egymás után

függetlenítk magukat a nemzetközi pénzügyi ellenőrzésből. Ahogy Oroszország is cselekedett.

Ezek az országok nagy reményekkel léptek be az Európai Unióba, de csalódással tapasztalják, hogy más az, mint amit vártak. A legkirívóbban ellenszenves a mindenképpen káros migránsáradat köteles elfogadásának követelése. Ez akkora abnormalitás, hogy ilyent csak Európa-ellenes, emberellenes gonosz politikai akarat jeleníthet meg. Ebben a képletben Közép-Európa megtámadottként már nemcsak földrajzi, hanem védekezőként politikai meghatározás is, és mielőbb politikai szereplő is lesz.

Innét már csak olvasunk magyar újságok vonatkozó közleményeiből:

– *Közép-Európa egy feltörekvő, kiemelkedő térség, „ebben a régióban van a jövő”* – mondta Orbán Viktor miniszterelnök a Szingapúrban rendezett szingapúri–magyar üzleti fórumon. – A következő 15–20 évben az európai gazdasági növekedés középpontja Németországban és Közép-Európában lesz, ezért ebben a térségben érdemes befektetni – szölte a jelen lévő üzletemberekhez a kormányfő, hozzáfűzve: – *Közép-Európa, benne Magyarország, gyorsasággal, rugalmassággal és piacharát szabályozással válaszolt a világgazdasági kihívásokra.*

A szingapúri üzletembereknek Magyarországot bemutatva Orbán Viktor azt mondta: – *...egy olyan országról van szó, amelyben nincs nyersanyag és természeti erőforrás, de rendelkezésre áll mintegy ezeréves állami tapasztalat, és „a modern kor a magyarok kezére játszik”, mert a „nyersanyagintenzív” világgazdasági fejlődés egyre inkább áttér a „tudásintenzív” gazdaságra.*

V4-csúcs – Orbán: – *Az európai jövő a visegrádi négyekben (V4) van* – jelentette ki Orbán Viktor kormányfő Varsóban, a Közép- és Kelet-európai Innovátorok Kongresszusa (CEE Innovators Summit) elnevezésű konferencián, amelyen V4-es kollégáival – a házigazda lengyel, valamint a szlovák és a cseh kormányfővel – közösen vett részt. A miniszterelnök a konferencia keretében tartott pódiumbeszélgetésen kifejtette:

Németország ma már nem közép-európai ország, mert szerves része lett a tengerpartiak amerikanizált szisztémájának...

arra számít, hogy az európai fejlődés súlypontja a kontinens nyugati részéről a közepére fog kerülni. Ezt egyrészt azzal magyarázta, hogy tőlünk nyugatra mindenhol jelentősen változik az etnikai, társadalmi összetétel, ami szerinte hátrányos, *„mi ettől megvédjük magunkat, és ez a mi oldalunkon nagyon nagy előny”*. Másrészt a V4-ek országainak továbbra is erős kulturális talpzata van, amelynek lényege, hogy bár modern társadalmak, de megmaradnak a keresztény fundamentumoknál. Azzal is érvelt a térség mellett, hogy Közép-Európában nem azokat becsülik, akik ügyeskednek, hanem azokat, akik letesznek valamit az asztalra. Ezért itt nem fog kiépülni egy segélyalapú társadalmi rendszer, ahelyett egy munkaalapú épül ki, ami szintén nagy előny – fogalmazott, majd így összegzett: Ha Európában van jövő, akkor az elsősorban Közép-Európában van. Szerinte ugyanis a nyugatiak olyan „hátizsákokkal” indulnak a versenyfutásba, amelyekkel nehéz lesz boldogulni. A miniszterelnök arra számít, hogy 8–10 év múlva úgy fognak beszélni a V4-ekről, mint Európa legerősebb gazdasági mo-

torjáról. A visegrádi együttműködést méltatva azt is mondta: hiszi, hogy a visegrádi tagállamok meg tudják újítani az európai demokráciát és az egész Európai Uniót. Orbán Viktor Magyarországra kitérve kifejtette azt is: – bár az ország kijött a pénzügyi válságból, de a gazdasági növekedés három százalékos sávban van, ami a közepesen fejlett országok csapdája. A kérdés az – magyarázta –, hogyan lehet erről a szintről felugrani az öt százalékos bővülési sávba.

– *Innovációra, teljesen más gazdasági gondolkodásmódra van szükség* – hangsúlyozta, majd megjegyezte – *ennek jegyében Magyarországon az innovációra szánt forrásokat kivették a minisztériumi struktúrából, áttették a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapba, és így egy bátrabb fejlesztéspolitikát folytatnak*. Kiemelte: *Ha nem leszünk innovatívabbak, mint a nyugat-európai országok, akkor (...) maradunk közepesen fejlettek, ami persze még mindig sokkal jobb, mint a KGST-hez tartozni és szovjet megszállás alatt élni*.

Beata Szydlo lengyel kormányfő a pódiumbeszélgetésen úgy fogalmazott, hogy a visegrádi országok nemsokára az innováció jelképévé, „Európa startupjává” válhatnak. „*Meg akarjuk teremteni az innovációs ökohálózatot úgy, hogy lehetővé tesszük az új, nagyszerű ötletek megszületését, és ezt a tudomány és a gazdasággal kapcsoljuk össze*”. A lengyel kormányfő kiemelte: *Magyarország példaadó az Európában bekövetkező változások terén, és a másfél éve Lengyelországban kormányra került Jog és Igazság (PiS) párt választási programjának gazdasági és politikai részét is megihlette*.

Robert Fico szlovák miniszterelnök szerint a V4 nem helyettesítheti az EU-t, de jelentősége növekedni fog. A V4-ek tiszteletben tartják egymás „*specifikus vonásait, s ha valamiben nem értenek egyet, a közös nevezőt keresik*” – mondta. – A V4-eknek erőteljesebben kellene együttműködniük az innovációban élenjáró országokkal, többek között Dél-Koreával vagy Japánal – szorgalmazta a szlovák kormányfő.

Bohuslav Sobotka cseh kormányfő hangsúlyozta: – *Térségünk versenyképességét nem alacsony fizetésekre, alacsony adókra, hanem a jól képzett munkaerőre kell alapozni. Egyúttal rámutatott a műszaki képzés támogatásának elsőrendű fontosságára*.

A pódiumbeszélgetés végén a V4 miniszterelnökei az innovációs kezdeményezések támogatásáról szóló egyezményt írtak alá.

Madár János

Hó, virág

Arcunkról a világ lehámlik,
az idő sebhelye fáj. Évek,
évszakok hullnak szemünkbe,
míg a csönd hazatalál.

Szívünkre, nyelvünkre

félelem rakódik. Sírni
egyre nehezebb, mert
megmaradt álmaink fölött
a kő is hallgatózik.

– *Magyarország nem sikersziget, hanem Közép-Európa része, amelynek országai együtt emelkednek fel* – mondta Orbán Viktor kormányfő a gumiabroncsokat gyártó japán Bridgestone 85 milliárd forintos kapacitásbővítő beruházásának átadásán, a Tatabányai Ipari Parkban. A miniszterelnök hozzátette, kiemelkedő a négy visegrádi ország gazdasági növekedése. Ha országaink teljesítőképességét nem számoljuk, az Európai Unióban szinte nincs növekedés. Európa legbiztonságosabb és leggyorsabban fejlődő térsége Közép-Európa – fogalmazott.

– *Közép-Európa a kontinens kapuja és bástyája, sokszínű, keresztény, multietnikus terület, „kicsit huzatos hely”, de mi mégis közös hazaként tekintünk rá* – mondta Orbán Viktor miniszterelnök, a Fidesz elnöke a szlovéniai Mariborban.

A Fidesz testvérpártja, a Szlovén Demokrata Párt (SDS) maribori kongresszusán a miniszterelnök, a Fidesz elnöke kifejtette: – *Európában ma gyakran esik szó az európai értékekről, de gyakran úgy, mintha Brüsszelben őriznék ezeket egy széfben, amelynek „kulcsát csak néhány kiváltságos ember hordhatja a mellényzsebében”. Az igazság az, hogy valóban vannak székek, amelyekben őrzik ezeket az értékeket, de ezek nem Brüsszelben, hanem az európai polgárok szívében vannak*.

...nagy reményekkel léptek be az Európai
Unióba, de csalódással tapasztalják,
hogy más az, mint amit vártak.

Kiemelte: – *Sokak szerint „Európa Brüsszelben van”, onnan mondhatják meg a tagállamoknak, kinek mit kell tennie. Éppen ez a gondolkodásmód az oka, amiért 2008-ban kitört a pénzügyi válság, ez tette gyengévé a tagállamokat, és ez vezetett 2015-ben a migránsok ideérkezésekor is – vélekedett. – A vége az lett, hogy „a munkaerő szabad áramlását az illegális migránsok szabad vándorlása váltotta fel” – tette hozzá.*

– *Noha Európa különböző okok miatt folyamatosan veszített versenyképességéből, Közép-Európa a józan észre alapozott gazdaság- és biztonságpolitikájának köszönhetően ezzel ellentétes utat jár be, a magyar kormány pedig mindent megtesz az emberek és a beruházások biztonságáért* – hangsúlyozta a külgazdasági és külügyminiszter Milánóban.

Szijjártó Péter a magyar-olasz üzleti fórum megnyitóján mondott beszédében kiemelte, a magyar modell bebizonyította, hogy nem kell választani gazdasági növekedés és költségvetési fegyelem között, lehetséges egyszerre elérni mindkettőt. Az ehhez a modellhez vezető gazdaságpolitikát Magyarország két alapelvre építette: „*a siker és az érdem alapja az elvégzett munka*”, a másik, hogy „*az állam a semmiért cserébe nem ad pénzt*”. Az állami juttatások nem normatív bázisra épülnek, hanem adókedvezmények formájában jelennek meg – mutatott rá. Hozzátette: aki a magyar államtól segítséget vár, a munkájáért járó fizetésen keresztül tudja azt megkapni. Mint mondta, Magyarország számára az első a magyar emberek biztonsága, ezért mondtak világosan nemet „*egy képmutató európai migrációs politikára már az elején*”. A magyar kormány továbbra sem enged abból, hogy Magyarországon a magyar emberek és az odahozott beruházások biztonságban legyenek – zárta szavait a külügyminiszter.

Megjelent a Magyar Élet 2017. november 9-i számában.

LUKÁTS JÁNOS

Szoborszóló

Köszöntelek, gyönyörű Hajnal! Rohanok ki a patakából, fel a sziklatarajra, elheverek rajta, mint a nagy vízi vadászok. Remek volt az éjszakai fogás, akadt cselle, akadt keszeg, de még egy óvatlan pisztráng is. Most délig heverek, mintha bronzból lennék.

Mindennap jön ez az ostoba kölyök, ma is megszorogatta az orromat, megrángatta a farkam végét, már egészen kifényesedik, egyszer úgymégharapom a fiút. – Nyugodj meg, ez mégiscsak a te sziklád, ez a patak a te Szinvád.

A sétálók, láthatod, csodálnak, bár van, aki farkasnak néz, meg rókának. Ostobák! A vidra a vizek rettegett vadásza, a parkok díszje, és a sétálók barátja. Már mint a jóllakott vidra, olyan, mint én most.

Nem csoda, hogy Fekete István úr egész könyvet írt a vidrákról. Rólam! Pedig ő ember, honnan tudja, milyen a vidra? Tudja, még a latin nevemet is, amit a vidrák se mind tudnak: Lutra. Lutra – én vagyok.

Milyen szerencse, hogy vidra vagyok, és nem ember. Az emberek cammognak, én rohanok, az emberek sikongatnak a víztől, én belevetem magamat a patakba. Az emberek csapatosan járnak, én magányos vadász vagyok, magam ura. Szabad vidra. Van gondom, van örömem, én ezeket magammal hordozom, akár csak a bundámat. Az embereknek túl sok a barátja, a vidrának nagyon kevés. Az emberek állandóan fecsegnek, a vidra hallgat.

Eltelt egy nap, megy le a nap. Még heverészek egy sort, megvárom, amíg a sétálók hazabaktatnak, ne lássák, hogy Lutra vidra megéhezett. Aztán rohanok vissza a patakba, hátha ma is akad cselle, akad keszeg, vagy egy óvatlan pisztráng.

■ ■ ■

A szobrász koszorút faragott a nyakam köré, egy másik koszorút (virágból valót) a kerék mellé tettek, ez bizonyosan a tüzéreknek szól. Nehéz, kínos barátság a miénk, a törött két kerék is mutatja: ágyúkerékek, lőszeres kocsik kerekei. Ezeket mi húztuk, a tüzérek tolták. Mi erősebbek voltunk, ők ügyesebbek, ezért vontattuk együtt az ágyút. Néha két ló húzta, néha négy, hat. Ha elestem a sárban, a tüzér föltámoogatott, ha ő esett el, káromkodott és fölkelte magától. Esett ránk az eső, arcunkra fagyott a zúzmara, a nyárban verejtékeztünk a forróságtól. Mi, a lovak, és ők, a tüzérek.

Ha ők megsebesültek, elvitték őket hordágyon, ha mi sebesültünk meg, vagy a lábunk törött a sziklás úton, nem volt segítség, maradt a tüzér oldalfegyvere... Aztán megsírártak.

Most itt béke van, nincs szükség tüzérre, nincs szükség tüzérlóra, a kaszárnyából diákotthon lett, a diákok közül vajon hány lesz tüzér? És a lovakból tüzérló? El is felejtik, hogy voltak valaha Keszthelyen tüzérlovak. De, hogy ne felejtsek el mégsem, odaírták a szoborra, fejem köré a koszorúra: Harcodban leghűbb bajtársad. – Igen, ezt mi is így éreztük, tüzérlovak voltunk.

■ ■ ■

Mindkét remek és szerény oroszlánleány én vagyok. Dél előtt az egyik, délután a másik, egyszer a vidám, egyszer a mélázó. Haragszom magamra, aztán megbocsátok magamnak, ilyenkor összecsavarjuk bojtos végű farkunkat.

Nehéz az oroszlánok élete a kisvárosi főtéren. Tolakodó járkálók a bajuszomat rángatják, a „másik felem” ilyenkor nyugalomra int. Időnként szeretnék elbődülni, de ezt csak éjszaka teszem, néha, ha például vihar van, vagy tejeskocsi csörömpöl át a főtéren.

Bátor fiúk (vagy éppen csibészek?) időnként a hátamra ülnek, aztán átülnek „a másik hátamra”, jó játék ez, néha nekem is jó... Bár egy oroszlánhölgyet már mégsem illendő dolog meglovagolni, de ezt mi jobban tudjuk, mint a kicsibészek.

Télen fázom, hideg ország ez, a hó megborzongat, takarót bezzeg senki nem terít rám, de talán nem is volna elegáns királyi hátamon egy kockás pokróc.

Valójában sose látom a másik feletem, csak egy-egy sóhaj vagy morgás jelzi a köszönést, a megbocsátást. Mi már a város oroszlánjai vagyunk, szinte el is feledkeztünk a pusztáról, a szavannáról. Amit hajdani királyságunkból magunkkal hoztunk, odaírtuk a szökőkútunk oldalára, jó tanácsként az embereknek, a kőszegieknek: „*Ne menjen le a nap a te haragoddal!*”

■ ■ ■

Lutra (Lillafüred) – Szondy Sándor alkotása

Ki hallott még ilyet: a lábamról kaptam a nevemet! Vagy az a valami nekem is a kezem, mint az embereknek? Mindegy: Mancs vagyok, utána szokták mondani: a mentőkutyá.

A kutyaélet vidám élet, a mentőkutyáé pedig még annál is remekebb. Az emberek gyakran hízelegnek nekünk, ezt nem szeretem. A doktor urak néha bajtársnak szólítanak, – na, ez már valami.

Ha nincs baj a világon, vidáman élek Miskolcon, mint a többi házi eb. De az emberek gyakran csinálnak bajt: tüzet, harcot, háborút. Akkor aztán: *Gyere, Mancs!, Eredj, Mancs!* – Mancs pedig jön, ered. A bundám megperzselődik, fejre-lábra téglá hull, velünk jár a veszedelem. Aztán látok a romok alatt egy kezet, kihúzom a romok alól: gyermek zokog a kéz végén, vagy sebesült felnőtt. Azt mondja, elhoztam neki a reményt! Bármilyen nyelven mondja is, Mancs megérti: a mentőkutyá minden emberi nyelven tud.

És a tenger, meg a föld morgása, zúdulása, az csak a retentő. Attól talán még én is félek, pedig Mancsnak nem szabad félnie. A doktorok is félnak, súgják: *Gyere, Mancs!, Eredj, Mancs!*

...odaírtuk a szökőkútunk oldalára, jó tanácsként az embereknek, a kőszegieknek: „Ne menjen le a nap a te haragoddal”.

Igen, én ügyesebb vagyok, karcsúbb, mint ők, talán a szímatom is jobb. És, hát, mentőkutyá vagyok. Vagy csak egyszerűen: kutya.

A mancсом a mellső, amelynek a nevét hordozom, amellyel ások, kaparok, amellyel megfogom a sebesült kezet, a rémült ember vállát a rom alatt, a rög alatt. A mancсомra kő hull, vaslemez, tűz égeti. Mancs ilyenkor nyalogatja a mancását. Közben hallgatok, legfeljebb szűkülök egyet-egyét. Aztán

jelentem doktor úrnak: Bajtárs, még egy túlélő, itt fogom a kezét. Pedig az a kéz már az én nyakamat simogatja, az én bundámat öleli.

Ez a szobor itt egy kicsit testesebb, mint én vagyok, sebaj, egy mentőkutyá sokat elvisel!

■ ■ ■

Ezt a folyót itt, a hátam mögött, rólam nevezték el. A neve: Tisza folyó, én pedig a tiszavirág vagyok. Gyönyörű név, bár én talán még nála is szebb vagyok.

A tiszavirág száz színben tündököl, libegés közben nézgetem a tükörképemet a Tiszában, a Tisza pedig ámulva gyönyörködik bennem. A tiszavirág röpül, föld fölött, víz fölött, fel a napsugárba, keresztül a ciromos árnyékon. Én nem gyaloglok a sárban, a kövek között, mint az emberek, mint a négylábúak. Madár se vagyok, bár szárnyaim vannak, több is, mint a madaraknak. Négy szárnyam van, repülésre való és libegésre való.

A könyvek kérésznek neveznek, mert irigyek a szép nevemre, a parti népek rovarnak mondanak, pedig én tiszavirág vagyok.

Sokáig, évekig élek a víz alatt, buta gubóba csukva, hiú és öntelt kérészfiakkal összezárva. Aztán széttépem béklyóimat, és egy nyári estén kiröppenek a világ fölé. A tiszavirágok akkor mind így tesznek, szállnak százával végig a Tisza fölött, a hullámok taraját érintve, aztán a füzeknél is magasabba. És ámulnak: Ilyen szép a világ? És ez mind a miénk? Hogy lássuk színeit, hogy beszívjuk illatát, hogy ölelkezzünk a szellővel?

És hamar belefáradunk az élet gyönyörűségeibe, elsodor a gyenge szellő is, lucskos lesz pillészárnyunk a Tisza habjától, amely estére sötét és hideg. És érezzük, jaj, érezzük, hogy nekünk, tiszavirágoknak bele kell hullani hamarosan a végtelen, mélységes Tiszába, a hidegbe és a sötétbe. És vajon visszatérünk onnan még egyszer, mi, gyönyörű tiszavirágok?

Oroszlános kút (Kőszeg) – Máté István alkotása – a szerző felvételei

BOGOLY JÓZSEF ÁGOSTON

Visszaemlékezések

Gyóni Gézára

Gyóni Géza halálának századik évfordulóján érdemes elgondolkodnunk. Milyen összetevőkből áll a Gyóni-probléma? Ki volt Gyóni Géza? Min alapult költői hírneve? A visszaemlékezések milyen képet rajzolnak hadifogságának utolsó hónapjairól? Kortársai, sorstársai hogyan emlékeztek vissza Gyóni Gézára? Irodalomtörténészek hogyan értékelték munkásságát? Forrásközpontú megvilágítást adunk.

Komlós Aladár irodalomkritikus a *Bécsi Magyar Újság* 1922. június 29-i számában *Gyóni halálának évfordulóján* című írásában érzékeltette a Gyóni-problémát: „A Gyóni-problémát azonban nem maga a költő személye, hanem a róla elterjedt paradox értékelések, tehát voltaképp a közönsége alkotják. Arról van szó, hogy Gyóni Ady-követő volt; akinek ilyesmihez füle van, az, első strófáját olvasva, már megérzi ezt; de Gyóni maga is megvallotta 1909-ben *Szomorú szemmel* című kötetében (amelyet azonban szerencséjére Rákosiék akkor még nem olvastak), hogy vasporszem ő az Ady hatalmas mágnuszekerén. S most jön az érdekes: akik a háború alatt a Gyóni-kultuszt csinálták, akik egyenesen Ady ellen akarták őt kijátszani, a nap ellen a naprendszer egy szerény bolygóját, Ady elkeseredett ellenségei voltak. Akik pedig szembeszegültek a kultusszal, azok épp Ady fegyvertársai voltak, akik máskülönben nem szoktak volt nagy kázust csinálni abból, ha valaki Ady felé orientálódott. Világos, a dolognak csak egy magyarázata lehet: az, hogy voltaképp egyik tábor sem az esztétikumot nézte Gyóniban (hiszen ebben az esetben épp fordítva kellett volna őt értékelniök), hanem valami mást. Aki azt mondta: Gyóni nagy költő, az többé-kevésbé öntudatlanul annyit mondott: éljen a háború! Aki pedig fitymálólág intézte el a tehetségét, az e megengedett módon a háború iránti akkor nyíltan ki nem sikoltható keserű dühét kiáltotta ki. Többről volt szó ott, mint Gyóniról; a tömeglélek benne találta meg egy időre azt a szimbólumot, amelyben a háborúval szemben való állásfoglalását kiélhette. (...)”

Az I. világháborús tébolyban harcoló költő messze Szibériában, a krasznójarszki hadifogolytábor rabja volt...

Ady Endre Csucsán, 1915. októberében keltezett magánlevelében írta egy fiatal érdeklődőnek: „Gyóni(Achim) Géza soha se volt költő, s nem is lesz. Ezt még egy világháború sem tudta megcsinálni. Fiatal újságírószimattal s kényelmetlenül kényelmes helyzetben transponálta igaz poéták formáit s hangulatait. Természetesen elsősorban engem bányászott ki, de szerencsére nem jó bányász...” Az I. világháborús tébolyban harcoló költő, Gyóni Géza messze Szibériában, a krasznójarszki hadifogolytábor rabja volt, amikor belekeverték a budapesti sajtóban zajló Ady Endre – Rákosi Jenő vitába.

A hadifogság

Gyóni Géza tartalékos tiszt öccse, Mihály, még a przemysli erődítményrendszer eleste előtt megbetegedett, szívtágulása lett. Testvérét, mint tisztiszolgáját vette magához. Przemysl elhagyása után, ezáltal együtt maradhattak a hadifogoly szállítmányban. Fábíán Miklós írja Gyóni Gézáról szóló tanulmányában (1984): *A hadifogoly szállítmány végső állomása Krasznójarszk*. A várostól nyolc kilométerre volt a Vojenni Gorodok nevű katonai város, itt őrizték a hadifoglyokat. Fábíán Miklós Csiha Barna, egy volt fogolytárs visszaemlékezését idézi: „A téglából épített barakkok szabályos négyszöget alkotva messziről piroslottak, félelmetesen! A hetedik barakk első emeletére irányítottak minket, egy hodályszerű szobába. Méreteinél fogva kényelmesen elférhetett benne ötven ember. A következő csoport október végén érkezett meg. A csonkapiramisok, ahogyan magunk között neveztük a barakkokat, mohón ették magukba a foglyokat, akiket nem éppen a legbarátságosabb módon tuszkoltak befelé az örök. Ruhájukról ítélve magyarok, osztrákok és csehek voltak. Gyóni Gézát Mihály öccsével a mi szobánkban szállásolták el. Az ajtóközeli, léghuzatos szögletben volt az ágyuk. Gyóni első pillanatra mogorva embernek látszott. Olyan csendre vágó. Talán, hogy ne hallja az állandóan ismétlődő ajtócsapkodás süketítő zaját és a kiabálást, kerítette körül deszkákkal ágyát, mintegy külön szobát képezve magának. Ritkán mozdult ki a barakkból. Napjában sokat feküdt ágyán. S ha olyankor magára maradt, verset írt: szakadt papírlapokra, kis cetlikre. Mindegy volt neki, csak írhasson.”

Markovits Rodion író, újságíró a *Temesvári Hírlap* 1932. december 7-i számában írt Gyóni Géza szibériai fogolytáborban töltött viszontagságos időszakáról: „Szibéria közepén fekszik Krasznójarszk. (...) túl a folyón, fent a dombon, mintegy két-három kilométerre a várostól feküdt az úgynevezett hadi városka, a gorodok. A gorodokban katonai épületek emelkednek, egy- és kétemeletes épületek, pavilonok, ezeket kiürítették, hadifogoly tiszteket szállásoltak be, a hadvároska mellett, ahol állandóan négy-ötezer tiszti fogoly lakott, egy kis barakkfalu épült, ahol rettentő összezsúfoltságban élt mintegy tíz-tizenötezer úgynevezett légénységi állományú.

Ebbe a hadivároskába került Gyóni Géza, még pedig a hadivároskának tiszti táborába. A fogolymentalitásnak kell ismerni különösségeit ahhoz, hogy a Lengyel mezőkön, és Csak egy éjszakára, meg akkor már egész sereg kétségtelenül maradandónak ítélt alkotás költője nem vonulhatott be a tiszti tábor kellemetlenségébe (...). ...csak úgy tudott bejutni a tiszti táborba, hogy tiszt öccse tisztiszolgának jelentette be maga mellett. (...)

Gyóni Géza tehát bevonulhatott a tiszti táborba, ahol öccse mellett élhetett, vele közös szobában, viselheték közösen égő fájdalmukat, mely mindenki másnál, vagy legalábbis a legtöbbnél meddő szenvedés volt, de a költészet forró virágait fakasztotta, égőpiros csodáit teremtetten Gyóni Géza lelkében.

Akkoriban már visszhangzott nevétől a magyar irodalom minden berke, akkoriban már a napilapok és szépirodalmi lapok írták méltatásukat róla, akkoriban már Gyóni Géza ünnepelt költő volt Budapesten és szerte Magyarországon. Az ünnepelt költő pedig túrt alakja volt a hatos számú tiszti barakknak, az ünnepelt költő feszes vigyázzban tisztelgett kínai paplanban teáért loholó sihedereknek, az ünnepelt költőnek szerénynek és meghúzódnak kellett lennie, hogy valamelyik nagyságát nem értő, a költészetben helyét nem is sejtő ifjú harcos – bele ne kössön a zsenibe.”

Juhász Gyula írta a Délmagyarország című napilap 1918. június 16-án megjelent számában, Gyóni Géza kálváriája. Hazakerült fogolytársai elbeszélése alapján című cikkében: „Gyóni hazakerült ismerőseivel találkoztam a napokban, akik igen értékes és új emberi dokumentumokkal szolgáltak nekem e sokat szenvedett és nagyon szeretett különös költő életének utolsó éveiről és megrendítően tragikus végéről. Én a nyilvánosság és az irodalomtörténet számára, a krónikás hűségével és a bajtárs szeretetével igyekszem megrögzíteni ezeket a hiteles forrásból, első kézből nyert új adatokat. (...) Gyóni

Gyóni Géza emlékműve Sopronban – Nagy Benedek alkotása

Géza pionír köztívíté a többi fogollyal együtt halálos fáradtan és elcsigázva megindult ismeretlen állomás felé. Hosszú út volt, kietlen kálvária, végtelennek látszó stációkkal, az utolsó mégis Krasznójarszk. (...) Egy darabig a közkatonák keserű kenyerét ette Gyóni Géza, de a derék Molnár alezredes csakhamar a saját felelősségére zászlóssá tette a Lengyel mezők és Przemysl magyar költőjét, és így különben is eléggé szomorú helyzete mégis tűrhetőbbé vált valamivel. Megértő emberek társaságába került, bár mindvégig csak néhány bensőbb barátjával, irodalmi hajlandóságú emberekkel érintkezett.

Ezek között volt Mészáros Vilmos, egy filozófus elméjű, igen művelt tiszt, aki oroszul tökéletesen tudott, s a Rjecs és Novoje Vremja híreit naponta felolvasta a minden iránt érdeklődő költőnek, aki hiszen vidéki riporter volt világeletemben.

Gyónit különösen a nagy orosz írók háborús magatartása érdekelte, Gorkij, Andrejev Leonid, Arcybajev politikai megnyilatkozásait figyelte állandóan. Megértő barátai között voltak még a szegedi származású Thomay Béla és Valentiny Antal tanárok, Moravcsik Gyula, Kövér Gyula publicista és egy kis kadét, akivel szerelméről beszélt a költő, aki Levelek a Kálváriáról címen forró és féltékeny verses vallo-másokat küldött Szabadkára egy szép és lelkes úri hölgyhöz. Gyónival volt együtt Muhics Sándor grafikus is és a szegedi Pillich András zászlós.

Gyóni francia revüket is olvasott, és egyik ritka öröme volt, amikor a Mercure de Franceban elismeréssel nyilatkoztak a poète hongrois de la guerre-ről, a háború magyar költőjéről. Angolul is megtanult a hosszú fogság szenvedései közben, és áhitattal fordította a readingi fegyház csodálatos rabjának, Wilde-nak opálosan csengő verseit. A németekkel nem igazán érintkezett Gyóni, a csehekkel még kevésbé, de néhány török fogolytársával őszintén rokonszenvezett. Egy török poeta is akadt ott köztük, ezt verssel köszöntötte. A fogolytábornak nagy és ritka ünnepe volt, ha néha magyar vöröskeresztes hölgyek vetődtek oda, így Forgács Mária és Cebrián Mária grófnők és Huszár Andorin. Ily módon került Gyóni második háborús könyvének kézírata Magyarországra. (...) Gyóni Géza mindig a leghatározottabban ellene volt mindenféle hódításnak, annekszióknak, a népek jogai mindenféle csorbításának és a testvértelen magyarság jövőjét a nemzeti demokrácia és függetlenség diadalában hitte és vallotta az apostolok lázas és szent fanatizmusával. Már nem gyűlölte az ellenséget, már minden elnyomottban, minden szenvedőben meglátta és sajnálta a testvért. (...) Azután lassan kezdett minden elborulni. A háború végtelensége, a przemysli haláltánc emléke, a magányosság, a rabság, a betegség kikezdettek a különben is ideges, fáradt költő hanyatló életerejét. (...)

*Gyóni Géza mindig
a leghatározottabban ellene volt
mindenféle hódításnak, annekszióknak...*

Utolsó boldog napjai közül való volt az, amikor Pillich András bajtársának egy kis hazai ládikót hozott a gyér szibériai posta és annak mélyén egy szegedi újságlapot. Gyöngéd női kéz küldte ezt a lapot, amelyen egy vers volt, A halott vér legendája, Gyóni Gézának ajánlva. Az én versem, 1915. április végéről, amelyben a halott csukaszürke magyarok nem engedik aludni és győzelmének örülni a hatalmas Nikolájt. Gyóni könnyes meghatottsággal olvasta a verset, és azt mondotta társának: Ma boldog napom van.

De azután jött a betegség, hóban, fagyban szerzett tüdőcsúcshurut, jött Mihály testvére halála, és Gyóni Gézának elborult a lelke. Széchenyi és Kemény Zsigmond végzete érte el őt, aki Petőfi és Körner végé-

re vágyott. Nem evett, csak ha gyöngéd erőszakkal kényszerítették, nem beszélt napokig, majd dühögöni kezdett, öngyilkos szándékai voltak, az ótestamentumi próféták átkait kiáltozta a levegőbe. Betegségének tünetei maniákó-depresszióvá vallanak, a nagy háborús megrázkódások kiváltották belőle az elmebaj, amelyre degenerált idegzetével különben is hajlamos volt. Élete utolsó pillanatáig híven és önfeláldozóan ápolta derék bajtársa, Ozsváth Péter honvédszászlós, csantavéri gazdálkodó, akinek a neve előtt tisztelettel hajtjuk meg a hálás emlékezés zászlaját. Gyóni Gézát egy német táborigazgató temette, a gyászbeszédet Zalán Gyula képviselő tartotta. Szibéria minden részéből özönével jöttek, mint bánatos fehér galambok, a megható részvételek a krasznnojarszki táborba, az orosz éppen úgy siratta ezt a talpig férfit és kiszemelt embert, mint gyászoló, árva bajtársai. A költő, aki 1914 nyarán a háború költőjének indult a lengyel mezőkre, 1917 nyarán mint a nemzeti demokrácia és az emberi szolidaritás vértanúja esett el a becsület krasznnojarszki mezején. (...)

Egy tragikus magyarnak és egy fájdalmas embernek minden földi nyomorúságot szívére ölelő és minden földi igaztalanságot krisztusi haraggal korbácsoló lelke szól hozzánk Gyóni Géza utolsó verseiből.”

Mészáros Vilmos győri ügyvéd és tartalékos hadnagy *Emlékeim az I. világháborúból*. Przemysl ostroma. Toloncuton Szibériába című, Győrben 2003-ban kiadott könyvében két rövid visszaemlékező írásban örökítette meg a hadifogoly Gyóni Géza alakját és halálát.

Mészáros Vilmos és Gyóni Géza barátsága korábbi soproni és győri ismeretségükön alapult és a háborús körülmények összejátszása során Przemysl ostroma idején és még a krasznnojarszki fogolytáborban is folytatódott. Mészáros Vilmos *Gyóni Géza halála* című rövid visszaemlékező írásában a szemtanú hitelességével örökítette meg a költő életének utolsó szakaszát:

„1916 őszétől kezdve, mikor egy amerikai magyar szépirodalmi lapból arról értesült, hogy amerikai színésznő ismerőse férjhez ment, Gyóni Géza kedélye fokról-fokra búskomorságba merült. Költményeinek hangja is lényegesen megváltozott. A lángoló hazafias lelkesedés fokozatosan kialudt, pesszimizmus és keserű reménytelenség lett úrrá a költő lelkén. Ez különben általános tünet volt a hadifogoly táborokban. Nem is kellett hozzá különleges ok. Elég volt az éveken át tartó bizonytalanság, a béke reményének a jövő sötétjében való eltűnése, az otthonról, a világról való elzártság testi és lelki szenvedései, hogy a legerősebb élni akarást és a legrozsásabb optimizmust is letörjék.

Gyóni lánglelkének utolsó hazafias fellobbanása volt a »Kokárda« című költeménye. 1917. március 15-én a magyar hadifogoly tisztek márciusi ünnepélyt rendeztek, amelyen a szereplők és a közönség nemzeti színű kokárdával jelentek meg. (...) Gyóni »Kokárda« című költeményének hatása pedig olyanforma volt, mint negyvennyolcban a »Talpra magyar«-é. Egyébként komoran leszegezett fejjel, sötét arccal járkált hű csatlósa, Balogh István fiatal tanító kíséretében. Krisztuslegendát kezdett írni, amelyben az Isten fia megbánja, hogy életét áldozta az ember-állat boldogságáért, elkésérítette a táborban súlylódó beteg legénység leírhatatlan nyomora. (...) Mikor az első hírek érkeztek arról, ahogy az oroszok külön békét akarnak kötni, »A béke jön, én már mehetek!« című versében úgy írja le a rab magyarok hazatérését a Kárpátokon keresztül, hogy az ő memnybe szállt lelke fehér felhőparipán nyargal fölöttük az égen...

1917 tavaszán öccsével, Áchim Mihály honvédfőhadnaggal együtt kiköltöztek a hetes barakkból a tiszt tábor keleti részén fekvő úgynevezett »tüdővész« pavillonba. Tscheik Antal festőművésszel hárman egy szobába. Ebben a pavillonban orvosi vélemény alapján azok kap-

tak helyet, akiknek egészségi állapota a kényelmesebb lakást és jobb táplálkozást szükségessé tette. (...) Áchim Mihály főhadnagy az én ezredemben, a besztercebányai 16. magyar népfelkelő ezredben volt ezredsegédtiszt. Már Przemyslben szívbjait kapott, úgy hogy 1914 karácsonytól kezdve betegállományban volt. Teljesen leromlott egészségi állapotban került Krasznnojarszkba 1915 októberben. A krasznnojarszki hadifogoly kórház igazgatója, dr. Bóna András ezredorvos arzén-kúrára fogta, külsőleg feltűnő jó eredménnyel. Meghízott, arca nekigömbölyödött és kedélyállapota is megjavult. A kúra végeztével azonban az arzén hatása is visszafejlődött, hirtelen visszaesés állott be, és 1917. június elején súlyos tüdőgyulladással kórházba került.

Öccse betegsége Gyónit a kétségbeesés szélére sodorta. Nemcsak a testvére, hanem annak itthon hagyott fiatal felesége és gyermeke sorsa is aggasztotta. Alig lehetett szavát venni. Dr. Boldis Dezső 1917. június 9-én magyar matinét rendezett. Magyar zeneszerzők, karnagyok, költők és írók szerepeltek a műsoron szerzeményeikkel. Gyóni ekkor már olyan állapotban volt, hogy a matinén nem tudott fellépni, költeményeit Mészáros Sándor, a Nemzeti Színház titkára olvasta fel. Rá pár napra Áchim Mihály meghalt. Az ezred tisztikara részéről

A lángoló hazafias lelkesedés fokozatosan kialudt, pesszimizmus és keserű reménytelenség lett úrrá a költő lelkén.

engem ért a megtiszteltetés, hogy az ezred nevében koporsójánál búcsúbeszédet mondjak. A temetéshez felhozattuk a városból az egyetlen, kínai szokás szerint fehérre festett »dizsurgont«. Ezen tettük ravatalra a tábor udvarán az egyszerű fakoporsót. A hadifogoly temető a városi temető mellett, a tábortól jó négy kilométerre feküdt. Az orosz parancsnokság a temetéseknel igen szigorú intézkedéseket alkalmazott, mert attól félt, hogy a szertartást szökésre, vagy szöktetésre használjuk fel. A koporsót csak nyolc ember kísérhette ki a temetőbe, a nyolc ember mellé nyolc fegyveres őrt rendeltek ki. Szegény Gyóni alig állt a lábán. Fokozta fájdalmát és elkeseredését az orosz kapuőrök kegyelmsértő eljárása: a kapunál lefeszítették a koporsó födelét, hogy meggyőződjenek róla, csakugyan halott van-e benne, nem élő embert akarunk e-módon megszőktetni. Ez a fantasztikus gyanú azért merült fel, mert előzőleg megszórtak valakit, aki a pócegődrök tartalmának a tábor területéről való kifuvarozására szolgáló hordóban akart kiszökni a táborból oly módon, hogy a hadifogoly kocsi megvesztegette. Nyári napfényben ragyogott a mélyeség kék ég a virágzó szept fölött. Pacsirtadallal volt tele a levegő. Közvetlen a koporsó után mentünk Gyónival. Alig vonszolta magát: egész úton támogatnom kellett. Közvetlen a lovak lába alól kelt fel egy kis pacsirta, és mintha a halottat akarta volna elbúcsúztatni, alacsonyan a fejünk fölött szállva percekig kísérte a menetet szakadatlanul dalolva. Gyóni elgyötört arcán mosoly árnya suhant át, és kitörő könnyek között ismételtette magában: »A Mihály lelke! – A Mihály lelke!« Talán utolsó költeménye született ebből a kedves epizódból: »A Mihály lelke«.

Temetés után magamhoz vettem a bibliámat, Károlyi Gáspár fordítását az Angol Bibliatársulat gyémántkiadásában, és elmentem Gyóni lakására kondoleálni. A kis szoba tele volt alkalmatlankodó részvét-látogatókkal (a legkellemetlenebb társasági szokások egyike). Én, nem is szaporítottam az üres vigasztaló szavak áradatát, szó nélkül megöleltem Gyónit, és a bibliát ott hagytam az asztalán. Pár nap múlva délután hat óra tájban a kertemben dolgoztam, mikor megjelent ott Balogh István társaságában Gyóni Géza. Megdöbbenett bizonytalan járása, ölmos arcszíne és a fekete szemében lobogó zavaros láng: az örü-

let fáklója! Meleg baráti üdvözlésemre szenvtelenül, összefüggés nélkül dadogta: »A biblia!... Köszönöm!... Megnyugodtam!« Azután leült szokott helyére, a pincefülkébe, és szótlánul nézett a semmibe. Hat óraker bocsánatot kértem tőle, el kell mennem a konyhába a köleskása-vacsoráért, mert különben éhesen maradok. A kezembe »sajkját«, hónom alá hatalmas kapanyelet fogtam indulás előtt. A kozák őrség ugyanis ebben az időben azt a »kellemes« szórakozást találta ki, hogy vacsoraosztás idején nyolcan-tizen benyargaltak az udvarra, és akit előkaphattak, nagajkával agyba-főbe verték, míg valahová be nem tudott menekülni. Röhögtek rajta! Az én kapanyelemet azonban respektálták: egyetlen korbácsütést sem kaptam. Gyóni felkelt, kezét fogott velem, azután kísérőjéhez fordult: »Te Pista! Mi már vacsoráztunk?«

– Kicsordultak a könnyeim! – Éjjel dühöngeni kezdett: kivitték a kórházba.

Reggel nyolckor aggódva vártam a táborkapuban dr. Bóna ezredorvost. Gyóni állapotáról nem tudott még végleges véleményt mondani. Megmondtam neki, hogy táviratozni akarok haza. »Várj holnap reggelig!« – ezzel vált el tőlem. Másnap reggel már messziről leolvastam arcáról a szomorú diagnózist: »Táviratozhatsz: menthetetlen.« A költő végzeté beteljesedett! Mire Rákosi Jenőtől megérkezett a távirati válasz, hogy intézkedés történt Gyóni azonnali hazaszállítása iránt, a költő porhüvelye már a krasznnojarszki hadifogoly temető rideg földjében feloszlásnak indult!”

FOLYTATJUK...

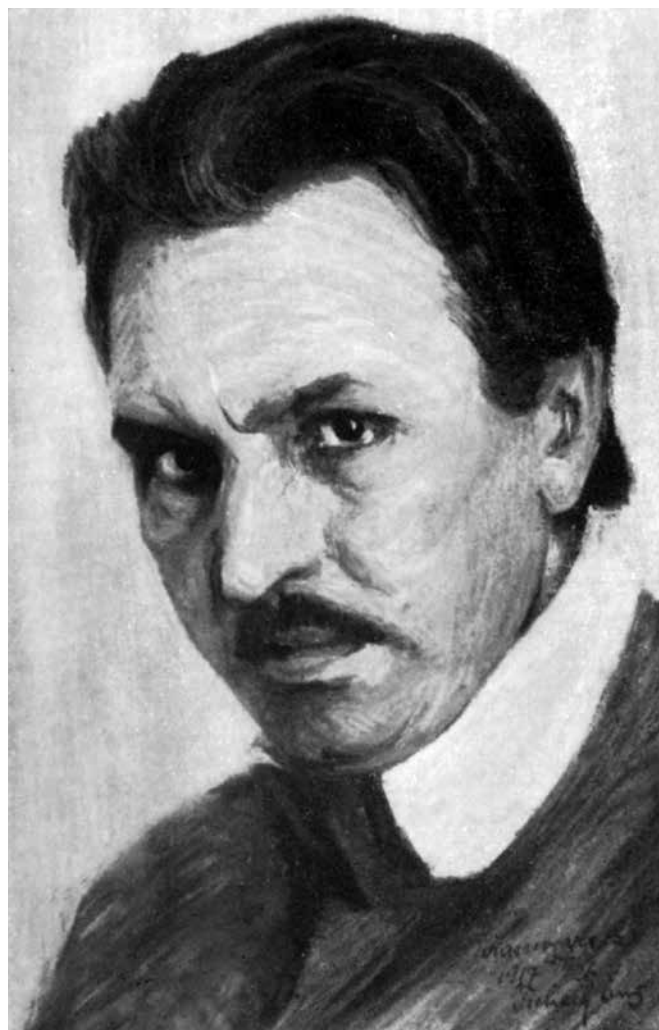
Rónay László

Forgácsok

AZ UTÓKOR ÁLDOZATA. Gyóni Géza tulajdonképpen utókora áldozatává vált. Szembeállították Adyval, akit nagyra becsült, hazafiasságát a *Nyugat* költőivel, akiknek színvonalát nem érte el, kiállt mellette Rákosi Jenő, a konzervativizmus nagyhatású képviselője, s a nagy lármában kevesen próbálták hitelesen értékelni, beállítani kora irodalmába, mint egy kicsit megkésett romantikus lírikust, akinek némelyik versét még a gimnazisták is lelkesen szavalták, hiszen a magyar öntudat nyert bennük megfogalmazást. Mára mindössze lábjegyzet az Adyval foglalkozó szakirodalomban, pedig ennél többet érdemelne, még ha nem is nevezhető újító költőnek, inkább a korézés kifejezőjének, aki saját tapasztalatai nyomán hitelesen ábrázolta az első világháború borzalmait. Ő is ennek az értelmetlen öldöklésnek egyik áldozata. Alakját, személyiségét hitelesen jelenítik meg a Hungarovox kiadásában megjelent kötetben olvasható emlékezések. 1917-ben esett fogságba Przemyslnél. Opperl Ernő így idézte vissza az egymást maró hadifoglyok közötti megjelenését: „Szerényen felelt a kérdések zuhatagára”, a fogságban lévők számára minden hír új volt. Meleg ruhát adtak össze számára, s hálából megmutatta nekik egyetlen kincsét, melyet megőrzött a vérzivatarban: *Lengyel mezőkön, tábortűz mellett* című kéziratoss versgyűjteményét. Ekkor már széltében-hosszában ismerték és szavalták a *Csak egy éjszakára* patetikus sorait: „*Csak egy éjszakára küldjétek el őket. / Az uzsoragarast fogukhoz verőket. / Csak egy éjszakára: / Mikor gránát-vulkán izzó közepén / Ugy forog a férfi, mint a falevél; / S mire földre omlik, ő iszonyu omlás, – / Szép piros vitézből csak fekete csontváz.*”

BEFEJEZETLEN SORS. A foglyok alighanem könnyezve hallgatták a *Fogoly honvéd testamentumát*, hiszen saját fájdalmas, válasz nélkül maradt kérdéseikre ismertek benne: „*Pince-barakból halott pusztaságon / Szülőfalumba vezet-e még lábnyom? / Szülőházamat szabad-e még látnom, / Szabad-e még látnom?*” Neki nem adatott meg látnia. Elhunyt a háború befejezése előtt, s egy ideig – joggal – az események áldozataként emlegették, aztán, ahogy az lenni szokott, szép lassan elfelejtették. Hiányzott a teljes számvetés: a politikai felhangok lettek fontosak, nem a versek. Kizárt, hogy elérje hajdani népszerűségét, hiszen a líra rohamléptekkel lépett át költészetén, s azon az ízlésen is, amely

oly népszerűvé tette. A sorsát mégis befejezetlennek látjuk, ahogy számos kortársáét is. Talán ez az emlékezésekkel, dokumentumokkal átszőtt kötet segíti elfogulatlan értékelését. A szó jó értelmében vett költő volt, s nem vagyunk annyira gazdagok, hogy lemondhatnánk róla és sok-sok társáról, irodalmunk középhadáról.

Gyóni Géza – Tschek Ernő festménye

CSORBA EMANUEL

Maalula

Szíriai naplójeljegyzések 1968-ból

Látogatás abban a kolostorban és faluban, ahol azon a nyelven beszélnek, amin Jézus Krisztus tanított. Minden élő nyelv változik, fejlődik. Vannak holt nyelvek is, mondjuk a latin, ma már senki nem beszél – kivéve néhány tudóst és papot. Ki hinné azonban, hogy létezik földünkön olyan ősi kultúrnyelv, amelyet minden változás nélkül ma is beszél valamely népcsoport? Pedig van.

Damaszkusztól alig száz kilométerre, messze bent a sivatagi hegyek közt, 1800 méter magasban található egy kis ősi település, Maalula a neve. Főleg a filológusok ismerik, mert valóban ritka csemegére lel ott a nyelvész. Ennek a falunak pár száz nyomorultul szegény lakója ma is ugyanazt az arameus nyelvet beszéli, ugyanazt, amelyen kétezer esztendeje Jézus beszélt és tanított.

– Tényleg semmit sem változott a nyelvük? – kérdezem Damaszkuszban egy tudós arab barátomból.

– Menjen el Maalulába – válaszolta. – Ott megkapja a feleletet.

Öreg barátom, egy szóval sem mondott ennél többet, homlokához emelt kézzel búcsút intve, faképnél hagyott.

Menjek el Maalulába? Igen ám, ha ez olyan egyszerű volna. Csakhogy éjjel-nappal fúrta az oldalamat a kíváncsiság, mit akar ez jelenteni, hogy menjek el, és ott megtudom. Végére száz kilométer nem a világ, márcsak a magam nyugalma érdekében mégis kimegyek.

Felhívom telefonon Ramezt. Mikor volna ideje eljönni velem Maalulába? Péntek reggel hét órában állapodtunk meg. Indulunk.

Délnek szaladunk ki a városból. Itt új arcát mutatja a sivatag. Húsz kilométer után letérünk a főútról, keskeny kanyargós szerpentinben kapaszkodunk vagy ezer méter magasba. Meredek, kopár mészkőhegyek közt haladunk. Elérjük a hágot és lefelé ereszkedünk. Nemsokára a völgyben, víz marta szakadékok közt veszünk kanyart kanyar után. Életnek semmi nyoma. Ilyen lehet a Hold. Nyomasztó a csend, az elhagyatottság. Már ismét emelkedik az út, és a szerpentes partok közt csak a motor bűgása hasítja a némaságot. Forrón tűz le a Nap, igen messze előttünk azonban csillogó fehér hősipka fedi az ormokat. Csak kapaszkodunk felfelé, az autó nyitott ablakán egyre hűvösebb levegő áramlik. Kilométeróránk szerint 90 kilométert tettünk meg. Még egy kanyar, most alattunk nem túl mélyen völgy tárul elénk.

Keskeny patakocska két oldalán üde zöld kis oázis. A meredek hegy oldalához barna házacskák tapadnak. Kavicsos úton felfelé, erőlködik kocsink a házak között. Kicsinyke térre érünk. Vége az útnak, kiszállunk.

Első pillantásunk a házak mögé és fölé vájt sok barlangra esik. Hosszú, meredek létrák nyúlnak minden nyíláshoz. A kis téren átzúgó patakocska vizében három kopott szőrű szürke

csacsi oltja szomját. Lejebb néhány nő guggol, fehérenműt mos. Fekete kendőjük feszesen borítja homlokukat, de az arcuk fedetlen. Most néhány gyermek és két férfi andalog lassan felénk. Ramez üdvözli őket, és beszédbe elegyedik velük.

Jártam messze fent a lappok földjén, Afrikában, távoli oázisokon, de az elszigeteltséget ennyire még sehol sem éreztem, mint itt. Akár, ha idegen bolygón járnék. Most már megértetem az öreg arab tudóst, ez a pár száz ember, aki itt él, külön világ. Az emberi közösségen kívül eső, magányos, mozdulatlan sziget.

*Főleg a filológusok ismerik,
mert valóban ritka csemegére
lel ott a nyelvész.*

Ramez már befejezte a beszélgetést, lefordítja, amit hallott: régi keleti orthodox kolostor és templom áll a hegytetőn. Vagy ötszáz métert kell felfelé kapaszkodnunk.

– Te megértetted az arameus nyelvet? – csodálkozom.

– Nem, csakhogy az egyik öreg beszél valamit arabul. A gyerekek pedig kivétel nélkül tudnak, mióta itt is van állami iskola. De ha megfigyeled, egymás közt nem beszélnek arabul.

– Ami azt illeti, figyeltem, de semmi különbséget nem vettem észre a beszédjükben.

– Bizony az arameus meg az arabus egyformán hangzik az idegen fülének. Közeli rokon mind a kettő, a sémi nyelvcsalád fája törzsének két közeli ágán termett gyümölcs.

Keskeny szakadékban kapaszkodunk felfelé, nincs út. A meredek hegyoldalból barlangnyílások ásítanak reánk. Érthetetlen előttem, miért települt ide ez a falu. És mire szolgált ez a sok barlangnyílás? Miért épült a templom ily elérhetetlen magasba, távol a falutól? Lassan kilábolunk a sötét szurdokból. Előttünk, a tetőn meglátjuk a templom keresztjét. Szikláról sziklára lépve, de inkább ugrálva jutunk előre. Lassan bontakozik ki az épület tömbje. Korai román stílusúnak vélem.

Most egy kristálytisza vízzel tele sziklavájathoz érünk. Belemártom a kezem; mint a jég. Életnek sehol semmi nyoma. Végre egy nyitott fedetlen csarnokba lépünk. Elnyűtt kőlépcsőn jutunk fel az emeletre. A körbe futó nyílt, korridorral ajtó nyílnak. Az egyikből vékony, szakállas pap lép elénk. Ramez arabul üdvözli, és engem is bemutat. Örömmel tessékkel befelé.

A lakályos szoba túlon túl meleg. Kis olajkályha duruzsol a sarokban. Jólesik pihenni és megmelegedni a hosszú hegy-mászás után. Vendéglátónk felváltva érdeklődik tőlem franciául, Rameztől arabul kívánságaink iránt. Rendkívül mozgékony, nem aszkéta típus, egyáltalán nem. Vidám történeteket

mesél a homsi szép időkről. Mint világi papot osztották be oda, a katonaiskolához. Leplezetlenül kesereg is az elmúlt szép idők felett. Még két esztendeig kell itt maradnia – panaszolja – ebben a kies magányban. Mindenért fizetni kell, fejezi be bölcsen a rövid önéletrajzot, túl szép volt Homs – kesereg.

Pár pillanatra eltűnik, aztán egy üveg arakot és nagy tál mazsolát hoz be, tesz elénk. A szekrényből dobozos csokoládé, meg cigaretta kerül elő. Kávét is főz a kis kályha tetején, és csak akkor ül mellénk a asztalkához, amikor már minden-
nel ellátott minket.

– Hallom a kiejtésén, ön nem francia, talán német? – fordul felém.

– Nem uram, magyar vagyok.

– Oh, az gyönyörű dolog. A világ legjobb futballistája magyar, a Puszkász. Én is sokat futballoztam Homsban a katonákkal.

*Jártam fent a lappok földjén, Afrikában,
távoli oázisokon, de az elszigeteltséget
ennyire még sehol sem éreztem, mint itt.*

Ezen kívül aztán nem is tud semmi mást felőlünk. Ez is több azonban annál, amit én tudok róluk, maalulaiakról. Meg is kérem, mondja el falucskája történetét.

– Szívesen elmondom – feleli –, bár nehéz lesz rövidre fognom, mert 3000 évre nyúlik vissza eredete. Persze a Jézus előtti időkről nem igen maradtak hiteles tanúsítványok, de kétségtelen jelei a távoli kornak a hegyoldalakba vájt barlangok sora. Örökös háborúk elől menekült ide, a hegyre, az oázisokból a nép.

– A barlangokban fellelhetők ennek nyomai?

– Hogyne. Számtalan harci eszköz, edény és egyéb holmi került már napvilágra. A francia megszállók azonban gondo-

san összeszedtek és elvittek mindent. – Itt félbeszakad az érdekesnek ígérkező történet. Egy robusztus külsejű férfi lép a szobába. Hajlongva üdvözl minket, és szótlánul helyet foglal a kályha közelében egy kis láda tetején. Később kiderül róla, hogy sekrestyése a templomnak és szolgálja a papnak.

– Azt javaslom önöknek – folytatja a pap –, hogy innen, a kis balkonról nézzék meg a kilátást, majd utána átmenyünk a templomba.

A szobából nyíló kis kiugróról valóban csodálatos a kilátás. A metsző hidegben mélyen alattunk napfényben fürdik minden. Mint a földre fektetett ezüstszalag, csillog a völgyben a patak. A meredek hegyoldalban kövekkel határolt kis zöld teraszok sorakoznak egymás fölé. Az inkák teraszos kultúrája jut eszembe.

A templomszolgá ócska kabátokat borít vállainkra.

– Közel kétezer méter magasban vagyunk – mondja. Átfázik itt a csontja velejéig az ember.

– Mennyi a lakosság száma? – érdeklődöm.

– Közel hatszáz.

– És valóban ugyanazt a nyelvet beszélik, mint Jézus idejében a zsidók?

– Úgyszólván szóról-szóra.

– És ez mivel bizonyítható?

– A Holt-tenger mellett talált ősi tekercekből kiderül. A világtól elzárt kis falu népe a nagy arab tengerben megőrizte ősei nyelvét. Maalula egészen a legújabb időkig teljesen el volt zárva minden külső hatástól, népe senkivel nem érintkezett, falujából ki nem mozdult, iskolája nem volt, tehát nem is fejlődhetett.

– És miből él ez a nép és mit termel?

– Mondjuk inkább tengődik, vagy méginkább csak kínlódik – ez a válasz. Háncsból fonott kosarakkal hordja fel a termőföldet a hegyre. Nagyon megszenved, arca verejtékével a kevés

Maalula

termésért. Mindenféle zöldséget, de főleg hagymát és uborkát termel. Ez utóbbi kettő a fő táplálékuk, mert bizony a birkáját, csirkéjét és a tojást inkább pénzzé teszi, hogy azon lisztet és más egyébét vásárolhasson.

– De hol tudja eladni? Vagy van a közelben valami nagyobb helység? – érdeklődöm tovább.

– Nincsen az bizony sehol a közelben – mondja letargikusan. Ez a világ vége. De havonként egyszer-kétszer a damaszkuszi kereskedők jönnek ki ide teherautóval, aztán azok mindennel megrakodva fordulnak. Elég szomorú ez, mert keservesen dolgozik meg a kevés pénzért a nép, különösen, amióta a csapadék is kimaradt.

– A csapadék?

– Úgy, ahogy mondom, uram. Nyolc-tíz esztendeje egyszerre csak elmaradt az Isten áldása, az eső. Azóta a patak vizéből puttonnyal a hátukon hordják a vizet a földekre. Nagy baj ez nekik is, de még az egyháznak is.

– Az egyháznak? – kérdem meglepődve.

Egyszerű az, uram – magyarázza. – Istenfélő nép volt ez Krisztus óta mindig. Buzgón látogatta a templomot, és ha mégolyan szegény is volt, mindig ejtett egy-két piasztert a perselybe. De aztán, amikor kimaradt az eső, megmakacsolta magát. Ha te így, én is úgy – mondták. Ha Isten, te elveszed az esőt, akkor miért hálálkodjam neked?

Azóta be nem teszi a lábát a templomba, és nem adna egy tojás árát sem. Még a Szent Tekla ünnepét is csak úgy pogány módon lent szórakozza át, templom és pap nélkül a faluban.

Maalula népe tehát hadat üzent az égnek. Mi azonban bemegyünk a templomba.

Amíg a hosszú folyosóin keresztül kalauzol, elmondja a pap, hogy a kolostor i.sz. után a IV. század elején épült, egyike a legrégebbieknek a földön.

– De miért épült ide messze, a hegytetőre?

– Nem tudni. Valószínűleg az örökké dúló háborúk miatt, meg aztán egykor a szerzetesek, a remeték, az emberektől távol elvonultak.

A templom vaspántokkal borított, súlyos cédrusfából készült kapuját nehezen nyitja ki a sekrestyés. Mintha sötét, nedves, mély pincébe lépnénk. A kapun beáradó gyér világításban csak lassan tájékozódik szemünk a templom belsejében. Faragatlan, nyers falak és kőpillérek tartják a boltozatot. Seholy díszítés, vagy áhítatot keltő ornamens, amin a szem megnyugodhatna. A boltozat közepe alatt gigászi kőszikla tömege nyugszik. Mögötte az orthodox keleti egyház kis puritán oltára foglal helyet. Két régi ikon között egy antik fakereszt minden ékessége.

A templom még a kolostornál is régebbi, a kereszténység II. századában épült. Ez még az ősi oltár, abból az időből már csak egyedüli a földön.

A nyirkos hidegből indulnánk már kifelé, ám a templomszolga könyvvel a kezében utunkat állja. Fogalmunk sincs, mit akarhat. Kétségünk azonban gyorsan eloszlik, mert a pap felvilágosít, hogy a templomnak szánt szíves adományokat lelkiismeretesen ide vezetnek be.

Valóban diplomatikus számlázása a kegyes vendéglátásnak.

STEFAN ŽEROMSKI

Ahriman bosszút áll

Élete magaslatain át a tetőponthoz közeledvén még egyszer visszatekint a bejárt vidékre. Elgyötört lába mint egy ólomdarabot, vesződséggel hordozta nyomorúságos, keserves korát a messzeségben feltárolt ismeretlen tartomány felé. Konok levertség nyomta vállát hegyes könyékkel és hátát löccsé görbítette. Lazultak már a fényűző élet pányvaszjái, és most tűntek elő alóluk a mélyen belévásott fakó hegek. S a szíve, az ezerszer eltelt szíve már nem vágyott semmire.

Ottmaradt a messzi rónaságon az a kor, amikor minden, amit csak akart, kedvére volt lelkének. Mikor egy kézmozdulatára szétnyílik és futásnak ered a tömeg, mintha lehajtott lándzsahegyek és kirántott kardok fénye villant volna; mikor egy kézmozdulatára úgy csúszik-mászik a lába elé akárki fia, mintha martalócok húznák kótélen – mindez már undok és unalmas volt.

És minden birtokba vett dologból csak a keserűség áradt.

Óh, ha visszatérhetne ugyanazon az úton, óh, ha visszafelé haladván még egyszer megpillanthatná, amit már látott volt egyszer – vissza a vágyak ködébe süppedt távoli völgyekbe! Visszatérni szíve látomásaihoz, megpillantani újra a gyermek szemében visszatükröződő valóságértlen világot... Eltűnődni csendben, hogy miként fogan az ármánnyal és árulással teli szív alatt az az egyedül általa ismert sóhajtás, és miként veze-

ti az újonnan világra jött gondolatok seregét, hogy kövessék őt a bölcsesség felé...

Csak még egyszer hihetne ennek az érzésnek!

Ott, azokban a völgyekben maradt a boldogság, ami nem tartott tovább, mint egy pirkadat, s aztán elfonnyadt, mint a tavaszi virág a vetés közt, midőn a perzselő nap a magasba hág...

S amikor a józan öntudat a napkelte csendjét felverő lélekarhang kondulásaként elsodorta ezt a sóhajtást, hirdetvén, hogy már vissza nem térnek a boldogság napjai, vissza nem térnek, mint a felhőkből lehullott hó a messzeségek ódon tájain, akkor felemelte ölmos kezét, hogy becsapja a bronzkaput. Hogy örökre elveszítse otthagytott életét, a szomorúság végtelen honát. Hogy ne érezze többé gyönyöröknek szükségét, melyeknek száma oly csekély és örökösen ismétlődnek, s a folytonosan más és más különbségeket, amelyek mindig üdék, mint a képzettársítások frissen szakított rózsaszálai, s amiket távolról az elkerülhetetlen ásitás követ.

Földre vetni és eltiporni az utolsó szál virágot, és lelkét, az érzékek rabszolgáját elvezetni arra a vidékre, ahol másként múlik az idő, soha nem vár, és vég nélkül versenyezni igyekszik a hullámok habjával, a száguldó szelekkel s a vakító vilámokkal. Ott aztán önnön magával szembefordítani lelkét,

hogy elkezdje felfalni és elemészteni magát, mint a tűznek lángja. Hogy összekülönbözzék önmagával és minden ételével. Lelke köré gyűjteni egyetlen szövetségését, egyetlen barátját és ismerős felebarátját: önnön erejét. Mint a kutyaakat, szukákat, erős pórázra fogni a szenvedélyeket. Szorosan markában tartani a hitvány, csahos falkát.

S amint ezekről ábrándozott, felidéződött a bölcs szilárd tanítása, amit megismert hajdan, s mit az élet gyönyöreinek kedvéért régen elhagyott. És újra felismerte Mani fényes gondolatát, ami az iráni rónaságokon, a jóságos atya, Ahura Mazdá fényes tábornokánál gyúlt ki, amit Isten Bárányában imádtak, s amely örök vágyakozással szállott a tüzes napkorong felé. Ezen pillanatban ömlöttek egybe sejtelmei mestérének amforájába, kit is Paraklétosznak hívtak. S nekifogott elmélkedni a titokról, a rejtelmes és ismeretlen emberi lélekről, erről a barlang felett lobogó mennyei tűzről.

És látta, mintegy álmoképszerűen, az első ember munkáját, harcát és nyomorúságát, Ádámét, aki azért jött, hogy általa teljesedjék be a világosság fölszabadulása. Lelkének meg kellett ismernie a teljes igazságot önmagáról és az egész emberi nem fejlődéséről. De a sötétség ura, ki a világosság ősi ellenségétől, Angra Mainjutól származik, az isteni villámcsapástól sebzett homlokú gonosz szellem meg tudta akadályozni ebben. Ő adta Ádámnak társául az asszonyt. Mielőtt bekövetkezett volna a világosság fölszabadulása, Éva rettenetes erőt gerjesztett Ádám lelkében. Ez volt a mérhetetlen, mindent elpusztító hatalom: a szerelem. Ennek az erőnek szorításában Ádám eltékozolta, tönkretette és elveszítette lelke fényességét. Szerelmében gyermekeket nemzett, kik a bűnnek és balsorsnak örökösivé lettek. S amint ez Ádámmal történt, azonképp esett meg kései utódjával, Dioklészsel is.

Ekkor egy jajkiáltás szakadt föl keblének mélyéről. Az élet jajkiáltása. Egyszer s mindenkorra belátta, hogy az asszony iránti szerelem és véle gyermekek nemzése a tiszta léleknek az anyaggal való összeszővődését idézi elő. És háromszorosan

is visszavonhatatlan törvényként fogadta el a test örömeinek megvetését: a kebelnek bélyegét.

Másfelől tekintetbe vette a nagy eretnek másik törvényét: a léleknek megtisztulását, amint az átvándorol emberi testből az állati testbe s a növényébe. És átlátá bizonyosan, hogy az állati lélek Istennek része. Elfogadta tehát magára nézve, hogy az állat leölése, a kalász levágása és a gyümölcs lerázása egyenlő a gyilkossággal, minthogy erőnek erejével tartóztatja fel az állatba és a növénybe zárt világosság kiteljesedését.

És háromszorosan is visszavonhatatlan törvényként fogadta el a nyájak, a mezők, a ligetek és rónák szabadságát: a kéznek bélyegét.

Ettől fogva teljesen belemerült a nagy bölcs tanításaiba.

És álmodott a világosság szent angyaláról, hogy miként bírta rá kígyó alakjában az első embert a tilalom megszegésére – s hogy miként fejlődött ki abban az erős öntudatú emberi nem; a fényes angyalról, a nap fiáról, amint kígyó alakjában tekerződik az emberek között és okítja nekik az igazságot az ember természetéről; a nap fiának harcáról, mit a sötétség királya ellen folytatott, s a homály fejedelmeinek győzelméről, akik a napvilág fegyvereinek egy részét magukhoz ragadták; arról, hogy miként küldte el ekkor az Úr az ember megmentésére az élet szellemét, az erőt, az őbelőle kiáradó Eónt, aki odanyújtotta jobbját a leigázottnak.

És ímé, az élet szelleme, kinek más hatalmak is a pártjára álltak, legyőzte végül a sötétség urát. Az ő testéből alkotá meg az éjszakai mennyboltot, s ami benne maradt a fénynek ragyogásából, megteremtette a sötétségben ragyogó csillagokat.

Dioklész hitt benne, hogy ha bekövetkezik a teljes megtisztulás, akkor lelke, mint a tiszta fény, felemelkedik a hold felé, felszáll a naphoz és belép az örök ragyogás országába. És vele együtt fognak megtisztulni az anyagtól az emberek és az egész világ a vízparton ingó fűszáltól a mennyekben izzó csillagokig, amíg ki nem válik a fény a homályból. Mikor pedig az anyag elveszti ragyogását, halott röggé válik és tűz által emész-

tetik el. Minden lélek, amely önként a sötétség szolgájául áll, elnyeri méltó büntetését és a világok végső szétválasztásakor a holt tömeghez béklyóztatik, hogy azt őrizze. Az efféle lélek egy léssen azok közül, miket élete során szeretett...

Így tanította Mani.

Midőn a nap, ahol Isten lakozik az örökkévalóságban, a nap, amelynek természete az Isten természete, nyugatnak tért és elmerült a líbiai pusztaság vöröslő homokjában, Dioklész olyan vágyakozást érzett lelkében, ami végeérhetetlenebb és bejárhatatlanabb volt a sivatagnál. Amikor alkonyba borultak Egyiptom völgyei, szemét és rebegő ajkait a hold éjjeli fénye felé fordította, amely a távollevő uralkodó éber és figyelmes helytartójaként méltóságteljesen járta végig a mennyeknek országát.

Gyakorta töltötte így álomtalanul az éjszakát.

„Zokogva adta át az anyja, de az aranypénzek, amiket tele marokkal szórtak neki, lecsöndesítették fájdalmát.

Amikor pedig szétfoszlott az éj, s a fény birokra kelt az árnyakkal, néhány szolgából kíséretet vett maga mellé, és öszvérháton megindult.

Elhagyta ilyenkor Juppiter Ámon oázisát. Nem csábították csörgő forrásai, áttetsző tavai, sem a harmatlepte füge- és gránátalmafák árnya. Kietlen völgykatlanokban bolyongott és kopár, hasznavehetetlen, meddő, éles kövek borította fennsíkokon kelt át. Ott, azon a földön, ahol elszikad minden fűszál, ahol már nem tart ki a cédrus, sem a fenyő, a sziklaszirtek között kereste az életnek titkát.

Betért az eltorlaszolt barlangokba, a sivatagi emberek sírjába, és sokáig elnézte az ott fekvő tetemeiket.

A százesztendőss aggok, keresztények és eretnekek kiszáradt teste ép volt, romlás nem érte őket. Ökölbe zárt, száraz kezükkel szorították fakeresztjeiket. Köpönyegül szolgáló pálmaleveleik elporladtak, szerteszóródtak. Meztelen hevertek. Úgy tűnt, alszanak, mosolygván a lélek látomásán.

Száz éveket éltek le a sziklaodúkban ezek a halhatatlan emberek. Pálma gyümölcse volt a táplálékuk, víz az italuk. Csak annyi ételt vettek magukhoz, hogy a kifejtett erő egyenlő legyen az elfogyasztottal, és elérték azt a tökéletességet, hogy nem juttattak a testükbe semmit, ami romlandó, ami már a halál sajátja. Nem ették leölt állatok húsát, nem ittak erjesztett italokat. Szakadatlan igyekezettel űztek ki ereikből minden romlandót, így az eltávozott belőlük a hátukat, kezüket, homlokukat elöntő verejtékkel együtt. A nap éltető sugaraiból merítették az életerőt, a levegő üdeségéből, a füvek illatából. A testük ugyanolyan tiszta volt, mint a lelkük. A gyakori, hosszú, napról napra hosszabb böjtöktől ellenállóvá, sérthetlenné vált a testük. Ezért dacolt a halállal.

Dioklész, amikor elhagyta a vöröslő sivatag vidékét, és visszatért Egyiptom illatos kertjei közé, érezte, hogy olyan köztünk, mint egy idegen földről jött jövevény...

S egy napon, amikor egymagában járt, és átlépte volna háza küszöbét, egy fellah állt útjába, egy nincstelen földműves, és szóla:

– A leány, akit az én házamból vettél ágyadhoz, gyermeket hozott világra.

Dioklész megállt az ajtóban. A lelke mélyéről szólott:

– Íme a sátán kísértése...

Aztán így szólt a paraszthoz:

– Nem akarom látni a csecsemőt. Magam akarok lenni, egymagam. Te tégy vele, amit akarsz. Neveld fel, vagy ha terhedre van, vedd a Nílus vizébe.

De a bensőjében remegő megindultságtól elszorult a torka, amikor megismételte volna a parancsszavakat. Megkérdezte:

– Fiú?

– Igen, óh uram.

Erre így szólt:

– Látni akarom.

És elment a víz partján álló nyomorúságos, sötét kunyhóba. Ott megpillantotta rongyok közt fekvő gyermekét, aki alig pár hetes lehetett. A szemei még mozdulatlanok voltak, hidegek, csak a fényre és sötétségre érzékenyek. Dioklész elnézte, ahogy gyámolatlan kezével markolássza a semmit, és különös gondolat támadt fejében, mintha szenvedélyes ajkak suttogták volna fülébe:

– Talán ez az, aki az egész emberi nem helyébe lép majd...

– Tipord el, tipord el!

– Talán ez az, aki szívéből kiragadja az igazság szikráját, és villámával lángra gyújtja a fekete földet...

– Fojtsd el, fojtsd el!

– Talán ez az, aki széttépi a sötétséget, mint Sámson az oroszlánt...

– Törd el a kezét, törd el!

S ahogy ott állt, és előrehajolván a kisgyermek testét nézte, az öröm lángjai gyúltak ki szívében. Most már mindent megtalált. Meglelte önmagát. Nem számított ilyen érzésekre, hasonlóképp, mint ahogy az örömmel idején sem tud senki a könnyekről, s csak akkor ismeri meg azokat teljes valójukban, amikor a bajnak közepette sor kerül kiontásukra.

Sebes léptekkel indult lakhelyére, és csakhamar visszatért egy zsák pénzt cipelvén magával. Elhalmozta arannyal az újszülött anyját s annak egész családját. Nekik adományozta cserébe a földeket, amiket majd elárasztanak a fekete vizek. Megvásárolta a gyermeket a saját, oszthatatlan tulajdonául. Zokogva adta át az anyja, de az aranypénzek, amiket tele marokkal szórtak neki, lecsöndesítették fájdalmát.

Dioklész hazatért a kisgyermekkel, és beretteszelte ajtaját. Egyes egyedül egy fekete rabszolgának volt joga belépni a helyiségbe, ahol a bölcső állott. Az vízzel hígított tejet főzött, előkészítette a fürdőt s a lenből szőtt kendőket. Dioklész maga táplálta fiát, maga pelenkázta, fürdette és csitíttatta sírását. Hosszú, boldog órákat töltött vele.

Amidőn a kisgyermek felnyitotta szemét, és bágyadt pillanattal fűrészte a falakat bearanyozó napfényt, odafeküdt mellé a heverőre, odahajtotta fejét, és kicsiny testét önnön akaratával, gondolataival és ábrándjaival árasztotta el. Ajkához szorította összezárt, törekeny öklöcskéjét, ami kinyílt, miként a gyertyán bimbójából a levél a tavasz közeledtén, és így fohászzkodott:

– Fiam, én fiam...

Nem akarom, hogy úr legyél, akit alattvalói hajlongva üdvözlönek. Nem akarom, hogy úr legyél, aki ha akar, könnyeket vagy boldog mosolyt fakaszt ajándékol a sóvárgó tömegnek. Nem akarom, hogy vezér legyél, akinek hatalmától ledőlnek a hegyek és termékeny szántókká lesznek. Nem akarom, hogy király legyél, aki minden országra kiterjeszti jobbát, amerre a

khamsin szele jár a Nílus minden hulláma és örökkön viruló deltája fölött. Nem akarom, hogy király légy, aki felemeli vagy lerontja Dioszpoliszt, Luxort és Karnakot, és egymaga tér nyugodni évszázadokra a piramis mélyén.

Fiam, én fiam...

Nem akarom, hogy tiéd legyen a bölcsesség, az emberek fölötti láthatatlan hatalomnak anyja. Nem akarom, hogy hatalmas alkotó légy, akinek nevét tisztelettel ismétlik majd a távoli, idegen népek.

Fiam, én fiam...

Azt kívánom, hogy az én érzéseim szálljanak át szívedbe, mint a tűz szikrája. Azt kívánom, hogy az én szenvedéseim ne sértsék a te szívedet, és ne ismerj meg másfélüket sem. Azt kívánom, hogy lelkedből tetté növekedjen az én balsors kezétől összetört szívem.

Fiam, én fiam...

Oly tiszta légy, mint ki két kézzel emeli föl a sötétségből a napfényt. Bátor légy, mint ki a halál fölébe helyezi az eskü szavának megszegését, mit önnön lelkének színe előtt tett. Legyen tiéd a boldogság mosolya, ami soha el nem hagyja ajkad, nem hagyja el a kereszten, mikor a hóhér a fához szegezi kezéd.

Fiam!

Neked adom a magány hatalmát, ami nem adatott meg Ádámnak, az első munkásnak. Neked adom a legteljesebb hatalmat: nem ismered meg az asszony iránti szerelmet. Szemedbe plántálom a hírmondó fennkölt tekintetét, amely látja az öröklétet s a hegyláncok mögött a nap felé vezető utat.

Legyen tiéd a boldogság! Légy halhatatlan önnön öledben, légy örök, itt, életedben, és legyen örök a te tested!

És midőn a kicsiny gyermeket elragadta a sírás és panaszosan kiáltozott fájdalmában vagy unalmában, akkor lantjának húrjain előcsalt egy zengő dallamot, amit először lelték meg elragadtatott ujjai. Ennek hatására a gyermek elcsendesedett. Szemében döbbsent kíváncsiság jelent meg, ajkán pedig elmondhatatlan mosoly fakadt. Egy mosoly a zene hangjaira, az örömtől tündöklő, vagy mint a korhadt koporsó belseje, komor és rettenetes lényekre, az alaktalan, csillogó, illatos és lágy dolgokra, amelyek a hangokkal együtt adtak hírt létezésükről... A kicsiny jövevény első mosolya a legkedvesebbre, ami csak van ezen a fekete földön...

Más alkalommal, ott ült éjnek idején a bölcső fölé hajolva, míg a zugokban a tűz fénye elől rejtező denevérek árnyai lengtek, s a kisdud elnézegette ezeket az imbolygó fekete alakokat.

Dioklész elmerült annak kutatásában, vajon miféle érzések töltik el fia szívét. Vajon számára az ember nem ugyanaz-e, mint alakjának árnya... Szeretett volna a gyermek minden benyomásának, minden sóhajának nyomába eredni, és észrevétlen szemtanúként a távolból imádkozni mélyen sebzett lelkében, hogy azok az érzések a földről és a vizekből kora hajnalban felszálló fellegek módjára a nap felé törekedjenek.

Egy másik napon ott ült a széles heverőn, ahol a gyermek aludt. Egy gonosz légy kezdett keringeni a fiú fölött. Ráült kicsiny homlokára, arcára, szájára és csukott szemhéjára. Lassan kinyílt a kisdud szeme. Szemöldöke megremegett, és

a rémülettel teli tekintet elriasztotta a legyet. Amaz ott keringett kicsi kobakja körül, kutatóan a helyet, ahol megsebezhetné. És a pislá szemekre ijedség szállott hirtelen, s átjárta arcát, mint tüzes nyíl.

Dioklész távolabb állott. Összekulcsolt kezét a mellére szorította és halkán suttogta:

– Távozz innen, gonosz légy, gonosz légy, szörnyű hírnök. Fenevadak jönnek utánad csordaszám árnyak közé rejtezve. Énellemem fordítsd fullánkodat. Tedd, hogy az én szívem vesződjék és szakadjon meg a fájdalom súlya alatt. Legyen a párnám minden éjjel csatakos a hiába ontott könnyektől. Zárja lábaimat a keserűség kalodájába minden közelgő virradat, s az alkony ne oldja le kezemről – a gyöttelelem vasbilincset. Mint nádszál a szélben, úgy inogjon a balsors súlyától tiprott lelkem, csak ötöle távozz, gonosz légy, gonosz légy...

Sokáig ment, egészen addig, ahol már senki nem jár, ahol a magányos oroszlán sütkérezik a napon...

Eljőve ama nap.

Dioklész eladta a házát és mezeit, amelyeket az áldott, fekete Kemet öntöz, a folyó menti csendes kertjeit, ahol narancs- és citromfák virítottak, ahol fényes levelű babérok terítették szét árnyukat és mozdulatlan babiloni füzek hajtották kecses águkat a víz fölé. Eladta potom áron, s a pénzt marokszám osztotta szét a szegények közt a folyóparton s a szentélyek kapuinál. Temérdek vagyonából csak néhány öltözéket és egy pár málhás ösvért tartott meg. Mindenfelé elhíresztelte, hogy elhagyja az országot, és Arábiának veszi útját.

Kora hajnalban sietett el a völgyből, fiát gyolcskendőben vivén a hátán. Ellenkező irányba igyekezett, arrafelé, amerre a nap jár, nyugatnak, a líbiai sivatagba. Sokáig ment, egészen addig, ahol már senki nem jár, ahol a magányos oroszlán sütkérezik a napon, hol nagyritkán suhan át a homokon egy keselyű árnya, és fülesbagoly kacag a sötét éjszakában.

Azt a helyet sziklák borították. Mélyükön homokbuckákkal félig ellepett, száraz üregek rejlettek. Egykor, a letűnt századok során etiópok sokasága vájta ki ott a követ, és hatalmas tömbjeit sorjában vonszolta el nyikorgó kerekeken, hogy szentélyeket és piramisokat emeljen belőlük. Ott tátongtak még a mély barlangok, ahol a porfirt bányászó Izrael jajongott korbácsok alatt, és átkozta ismeretlen nyelvén Mizráimot, Egyiptom földét, a szolgaság házát. Körös-körül rőt dombok és sziklahasadékok tornyosultak, távolabb pedig vándorló dűnék és homokbuckák, amelyek a viharok szárnyán repülnek szerte a véghetetlen messzeségbe. Ameddig a szem ellát, mindenfelé a kopár, pusztasivatag terült el, a napfényben sótól csillogó, néma, mozdulatlan homoktenger. Ezen a helyen talált Dioklész pálmafákat, pázsitot és virágot, forrásvizet és száraz barlangot. Ott ágyat vetett sásból készült párnával és arra fektette gyermekét.

Fordította: IFJABB BÉRI GÉZA

FOLYTATJUK...

PÉNTEK IMRE

Színek, vonalak élete

Vaszary János-émlékiállítás a kaposvári Vaszary Képtárban

A két világháború közötti képzőművészeti élet kitermelte a maga nagyságait. Ekkor már működött a Főiskola, ez is lehetőséget nyújtott a képzésre, pályakezdetésre. Akit nem vonzott Nagybánya, az más utakon kereste a szakmai kifejlődés útját. Párizsi vagy müncheni műhelyekben végezték tanulmányait, a tehetősebbek, hogy aztán hazatérve bekapcsolódjanak a hazai művészeti életbe. A nagybányai-posztnagybányai költői-misztikus realizmus után villámcsapásszerűen jött a szecesszió. Nem csak az építészetben, a festészetben is. Vaszary pályakezdetése nagyjából erre az időszakra esik, 1898-ban mutatta be a Múcsarnok kiállításán az *Aranykort*. Rendkívül erős nyitás, a földi szerelem dicsőítése, az összesimuló meztelen férfi-nő a görög liget milliójében az antik életmodell dekoratív megjelenítése. A zöldes-sárga fény, az istenszobrok, Vénusz idézése mind káprázatos hangulatot keltenek, a fiatal tehetség kirobbanó festői kvalitásairól árulkodnak. (Tanulmányútjait nagybátyja, az ismert főpap, Vaszary Kolos finanszírozta, aki később is segítette anyagilag. Portréját a művész több alkalommal is megfestette.)

Kaposváron született – éppen 150 éve –, de életének főbb színhelye Budapest és Tata volt. (Itt is van eltemetve.) Szülővárosa megemlékezett a jeles évfordulóról, és kiállítást rendezett *Színek, vonalak élete* címmel, tavaly október–novemberben, a Rippl-Rónai Múzeum rendezésében, az Együd Árpád Kulturális Központ keretében kialakított Vaszary Képtárban.

(Érdeemes felhívni a figyelmet – ezzel kapcsolatban –, hogy a balatonfüredi Vaszary Villa, mely Vaszary Kolos egykori nyaralója volt – ma szintén rangos kiállítóhely, lassan tíz év óta.) A gazdag életmű elismert kutatója, Géger Melinda művészettörténész volt a kiállítás kurátora, és a 10 évvel korábbi, Magyar Nemzeti Galéria kiállítása után igyekezett egy rangos kollekcióval a közönség elé lépni. A Galéria, a Rippl-Rónai Múzeum, a Helikon Kastélymúzeum mellett magángyűjtők is kölcsönöztek a kiállításra.

Az életmű kezdetét az olyan, realista képek reprezentálták, mint a *Szolgalegény*, *Pihenő nógrádi búcsúsok*, *Somogyi legény*. A naturalisztikusan megfestett képek életteli zsánerek, a korabeli gazdálkodás szereplőinek arcképcsarnoka. A magyar népelet kiváló ismeretéről tanúskodnak.

Az 1912-es *Női arckép* már a változásról árulkodik. Oldottabb formák, vázlatosabb kivitelezés. Az I. világháborús frontfestészet után ismét tájékozódni megy Párizsba, és innen hazatérve már teljesen az új stílus elkötelezettje. András Gábor *A magyar képzőművészet a 20. században* című kötetben így ír erről: „Vaszary néhány év múlva már egyértelműen a pillanatnyi érzések elsődlegességére, az egyéni impresszióra helyezte a hangsúlyt. Ugyanakkor szintéziszerkesztő hangja is megszólal, hiszen Vaszary minden technikára és művészeti irányra nyitott volt, otthonosan mozgott a különféle – a téma által éppen megkívánt – stílusok között... Bár

az iparművészet is csábította, képeihez különlegesen megmunkált kereteket készített, gobelineket varrt, mégis – ahogy mondták róla –: az »ecset mutatványosa« maradt. Egyesek vádolták is azzal, hogy túl sokszor változtatta stíluselképzeléseit. De a 20-as évektől ez a laza, vázlatos, élénk színekkel dolgozó képépítés jellemezte munkáit. Vonalassága szembeütő, a kubisztikus hatások is befolyásolták szerkesztési elgondolásait.”

A kiállítás nagy része ennek az életvidám, tengerparti hangulatokat árasztó, a fénnel birkózó festészetnek állított emléket. Különböző korszakokról van szó. Az 1905-ös *Csónakikötő* részletező realizmustól indult, és eljutott a harmincas évek fürdőző nőket, zsánereket, a kék víztükör reflexeit ábrázoló, könnyed, szinte lebegő képekig.

Szerette a portrét, számos ilyen jellegű képet alkotott. Olykor ismert alakokat ábrázolt, mint a korai *A művész testvérhúga* című mű, amely egy roppant öntudatos, kemény tartású höl-

Városi világitás – Vaszary János festménye

gyet ábrázol. Máskor modell után dolgozhatott, mint a *Fekete kalapos nő*, még a századvég Párizsából. Hasonlóak az *Ülő nő*, *Női arckép* vagy a *Nő macskával*.

Számomra Vaszary a magyar modernitás festője is. Ilyen tekintetben Farkas Istvánnal áll mély lelki rokonságban. A pesti Duna korzó épp úgy érdekli, mint az olasz tengerpart. Egyike volt azoknak, akik felfedezték a modern, nagyvárosi élet környezetét, lüktetését, és ezt érzékletesen vissza is adták. Az utcákon villanyfény árad, színes reklámok villognak, és tágas üvegablakokon betódul a lárma, a nyüzsgés. És ekkor, a kép meghatározó elemeként ott van a fő téma: a női akt. Egyik legszebb ilyen képe a *Városi világitás*. Még címével is el akarja rejteni a tündéri, meztelen, fekvő nőt, akinek piros cipője valódi erotikus kihívás, testtartása, alvó ernyedtsége, fekete haja ennek a hajszoltságnak, zaklatottságnak kihívó szimbóluma. A keleti hatások jelképe a *Buddha, akttal*. A kék bálvány alatt ott a kiszolgáltatott fekvő nő, mintha a távoli istenség oltalma alatt állna.

A kiállítás nagy része ennek az életvidám, tengerparti hangulatot árasztó, a fényvel birkózó festészetnek állított emléket.

Géger Melinda kurátor így összegezi az életművel kapcsolatos meglátását: „Vaszary az egyetemes kultúra igényével, de kritikát is megengedve veszi tudomásul az új idők jelenségeit. Kapcsolatfelvétele a nyugati kultúrával a modern, válságokat is megélő ember útkeresése. A nyugati művészettől nem félti a magyart, amiben erőt, izzó temperamentumot, színes képzelőerőt és kritikai képességet lát. Egyike legmodernebb festőinknek, aki tanítványainak adta tovább az emberi szellem révén kibontható művészi szabadságot és teljességet. Munkássága a magyar festészet változásokkal teli időszakára esett;

a művész a kiegyezés évében született, megélte a Monarchia virágkorát és felbomlását, benne az első világháborút, majd az utána következő évtizedeket. Életét az a korszak határozta meg, melynek során a feudális Magyarországból egy modern európai állam jött létre. Ezért válhatott a képzőművészet területén a változások hiteles hírnökévé és közvetítőjévé.”

Ne feledjük, több mint tíz évet töltött el a Képzőművészeti Főiskolán, s tanítványainak a legmodernebb felfogást adta át. Amikor a harmincas években – részben értetlenségből – eltávolították a főiskoláról, tanítványai követték, az általa alapított magániskolába. Az ismertebb nevek, akik különböző időszakokban élvezték támogatását: Medveczky Jenő, Szántó Piroska, Barcsay Jenő, Lossonczy Tamás, Bene Géza és Hincz Gyula. Könyvet is írt művészeti elgondolásairól *Természetlátás és képszerűség* címmel.

Bár nagybátyja bizonyos hatással volt rá, kevés bibliai vagy egyházi képet festett. Az 1930-as *Golgota* szokatlan, merész perspektívából tekint a megfeszített Megváltóra, s a fehér szín sem a gyász, a megrendülés kifejezője.

A kaposvári kiállítás betöltötte hivatását, felidézte egyik jelentős festőnk születésének 150. évfordulóját, és felhívta a figyelmet a két világháború között született kivételes értékekre. Végül idézzük ide egyik, a harmincas években, a Szinyei-Merse Pál Társaságban elhangzott előadásának záró gondolatait: „Hangtalan méltósággal hömpölyög tova a nagy Duna a szürke Gellérthegy lábai alatt. Hajjai visszatükrözték a pusztító tatárhordákat, a mohácsi levették gyászos futását, a török félholdat és a szovjet véreskezü hóhérait, látták benn magukat Nagy Lajos kopjái, a törökverő Hunyadi és Mátyás király győzelmes lobogói! És ma a Lánchíd csodás ívei, a két part templomainak kettős keresztje fürödnek hajjai között. Örömrünk és fájdalomunk tükre, vértanúink álmait dajkáló szép folyó – erős hitem, hogy ismét egy nagy és boldog Magyarország virágozó tájait fogja öntözni.”

E szép hitvalláshoz aligha tudunk hozzátenni bármit is.

Hajtűkanyar

Péntek Imre verseskötetéről

A továbblépés igényének újabb verseskötet-dokumentuma a Magyar Napló Kiadó Kft kiadásában 2012-ben megjelent *Hajtűkanyar*. Újabb hangzatos és egyéni szemléletről tanúsító könyvcím. Érzékelteti a költői pálya változásait és kockázatait, adott esetben feszültségeit. Talán a dinamizmusát is. Hiszen a közlekedésben ez a fogalom éles, „u” alakú kanyart jelent, és mindebben valóban ott a veszélyforrás és a kockázat lehetősége. Ám azt sem felejtethetjük, hogy a hajtűkanyarban bizonyos szempontból benne van a visszafordulás is, bár ez csupán látszólagos. Egy biztos: nem árt az óvatosság sem, és bizony nem szerencsés, ha valaki a szükségesnél nagyobb sebességgel próbálja leküzdeni az akadályt... Csupa-csupa jelképiség és mögöttes tartalom.

Olyan szempontból is találó a címadás, hogy ugyan egy évtized termését tartalmazza a kötet, 2002 és 2012 között, azonban itt is találunk az előzőekben, főleg a *Félrebeszéd* című

verseskötetben már közölt műveket, az akkor legújabbak mellett. Elmondhatjuk nyugodt szívvel, hogy ez az újabb versgyűjtemény igazolja azt, amit korábban tudtunk meg Péntek Imre költészetéről. Újfent megállapíthatjuk, hogy költőnk nem áraszt el bennünket a verseivel, és csak akkor szólal meg, ha azt érdemesnek tartja. Ezt igazolja a *Hajtűkanyar* is. „...Péntek Imre a rá jellemző kulináris szöfözeteivel olyan kifordított helyzeteket teremt, amelyek a maguk groteskségével együtt is élénk tárják kiábrándító valóságunkat, amely fölé emelkedni éppen e szemléletmód, az ironia segítségével lehet.” (Szalai Zsolt: Egerszegtől Egerzugig, ...i.m. uo.) Ismét a sokat hallott minősítés, ami persze alapvetően igaz erre a kötetre vonatkoztatva is. Bár tegyük hozzá, hogy nemcsak ez jellemzi Péntek Imre lírai világát.

A közel félszáz költemény igencsak egyenletes színvonalat mutat. Fölismerhető bennük a legtöbb korábbi minőség, ám azt sem tagadhatjuk, hogy őt is elérte az „ősziék” varázsa, az

Olvasólámpa

KÖNYVEKRŐL, ÍRÓKRŐL

összegzés, éppen nem előzmények nélküli igénye, a szellemi leltárkészítés vágya. Hazafelé tart, mint minden földi halandó, bár azzal is tisztában van, hogy sok még a tennivalója a létezésben. Az egyik legkatartikusabb költeményének a szövege: „Az ember elindul, visszatér, – / maga sem érti, mi vonzza... / Talán egy régi szenvedély, / amelynek sajog a csonkja – / a halványult nyom elvezet / egész a szülői házig: / kigyúló emlékezet / fénye mélybe világít – / S örökölt, régi birtokod, / a tiéd, nem lehet senkié – / most megtalált, kézen fogott, / visz magadhoz, hazafelé...” A „hazafelé” tartó ember szép vallomása ez a mű, és benne kétségtelenül a személyes létszféra talán legfontosabb mozzanata varázsolja át a lényegre. A fogalom ugyanakkor ki is tágítható: a szülői ház épp úgy lehet szimbolikus, mint az az út, amely végigvezeti az embert. És ez az út nem másé, mint az egész életé, amelynek vége már nemcsak a szülőföldre, a szülői házhoz vezet a földi halandót, hanem a végső haza, az öröklét felé is. Tudja és érzékelteti is ezt a költő, akinek minden szava többféleképpen is értelmezhető.

Ugyanakkor természetesen a zalai természeti környezet itt a konkrét tér, és ez a táj kiváló lehetőséget biztosít az életmű összegzése és a visszapillantás mozzanatának. „A hazatérést és az elmúlt évtizedeket tematizálja a harmadik, Hazafelé című ciklus, amely amellett, hogy még személyesebb módon, akár a gyerekkorra emlékezve szól a rendszerváltás előtti és utáni idők viszonyosságairól, gyönyörű sorokban mutatja be a pannon vidéket, Zalaegerszeget, Péntek Imre szép névadásával Égerzugot. Az Egerszegi vázlatok verses kalauzát olvasva bejárjuk a város utcáit, tereit, megismerjük köztéri műalkotásait. A történelem és a jelen horizontjából is érezzük a lokálpatriotizmust, a kötődést a szülőföldre.” (Szalai Zsolt: Egerszegtől Égerzugig, ...i.m. uo.)

Valóban: ezek a versek és az egész ciklus ilyesfajta vonzódásokat és értékeket mutatnak föl. Gyakran elégikus hangon, s bennük a múlt idő sok nyoma. Másutt Péntek Imre megénekli országos vándorlásainak színhelyeit is, ezen belül természetesen Székesfehérvárt is, ahol ugyancsak hosszú időre talált otthonra, ha mindez nem is volt a hazatéréssel egyenértékű. Toleranciájára és békességvágyára mi sem jellemzőbb, hogy a *Váltott helyszínek* egyik lábjegyzetében szeretettel emlékezik hajdani Fejér Megyei Hírlap-os főnökére, N. J. főszerkesztőre (Nagy Jenőre), akinek „tisztá, éteri és naiv baloldalisága” tiszteletet keltett benne. Igen, kétségtelen, hogy Péntek Imre jól érzékeli a valóság minden rezdülését, és remek közéleti versekben ironikusan tűzi tollhegyre az említett főnökétől eltérő, és egyáltalán nem oly éterien tiszta alakokat.

De térjünk még vissza a *Hazafelé* című költeményhez! Az indulás és a visszatérés foglalja keretbe a gondolatot, legfőképpen a vonzás gondolatát. Azt érzékelteti a költő, hogy ugyan az ember a különböző életszakaszokban el-eltávolodik a kibocsátó közegtől, a szülőföldtől, szeretteitől, lehet akár a világ vándora is, ám sosem szakadhat el teljesen gyökereitől. Hiszen valami titkos vágy és érzés visszahúzza. Mint ahogy a jeles pályatárs, Bertók László versében is olvashatjuk: „...Elmenni kevés, itt maradni sok, / emberré az tesz, ha megszólalok.” (Elmenni kevés, itt maradni sok) Hiszen valamennyiünk életének dilemmája. Vonzás és taszítás kettősségében éljük át sokszor a drámát, és nem is mindenki talál haza. Péntek Imre költeményének tanúsága szerint mindebben szerepet játszhat a szenvedély vagy éppen az emlékezés. Persze nem minden ember éli át ugyanígy ezeket az érzéseket és gondolatokat, ám azt hiszem, ennek az átélése a normális számunkra. Igencsak

fontos elem itt a fény is, ami segíti az embert ebben a ráismerésben. Így lesz kivételesen szép pillanatokban gazdag ez a költemény.

Formailag is rendkívül gazdag ez a verseskötet. A kötött formának éppen úgy mestere Péntek Imre, mint a kassáki hagyománynak. Ez utóbbihoz mérhető például az *Útravaló 1–2.* című írása. Itt is, de másutt is gazdag asszociációkkal, eleven képi világgal ajándékozza meg olvasóit. Ezek az értékek pedig kétségtelenül fontosak a befogadás szempontjából abban az időben, amikor a líra befogadásának számtalan akadályja van. Nyilvánvalóan ennek tudatában van a mai költő is, akinek ugyanakkor személyes érdeke is, hogy művei utat találjanak az olvasókhoz. Azt gondolom, hogy Péntek Imre költészete alkalmas erre. Ha kell, éppen a gazdag asszociációk vagy hasonlóképpen az eleven és élvezhető képi világ segítségével.

...költőnk nem áraszt el bennünket
a verseivel, és csak akkor szólal meg,
ha azt érdemesnek tartja.

Az *Útravaló 1–2.* éppen a *Hazafelé* című ciklus élén áll, ily módon tehát különösen hangsúlyozott a jelenléte. Alcíme: *Születésnap ajándék, magamnak, sajátkezüleg.* Ez a megjelölés az ünnepet, de annak játékos megjelenítését is sugallja. A mindig úton „levés” a bevezető gondolatsor lényeges meghatározása. S ez az út bizony hosszú, „kacsaringós és önmagába vissza-visszatérő”. Miként a ciklus címét adó versben is az elmenés a visszatérés mozzanata. S azt is sugallja, hogy ezen a hosszadalmas úton el-eltéved olykor az ember. Az úttal kapcsolatban idézhetjük Pomogáts Bélát is: „Imre mindig a maga útját járta, mindig szellemi kalandokat keresett. A versszerűség hagyományának érvényesülésével szemben a szabadverses kifejezőmódot részesítette előnyben... a számára is otthont és példát kínáló párizsi Magyar Műhely avangárd táborában viszont szinte »klasszicista« verseket írt.” (Pomogáts Béla: Az egyes beszéd rejtékútjai – A szavak vándorköszörűse. i. m. 13–14.) És ez nyilvánvalóan nem eltévedés, hanem a tudatosan vállalt saját út kifejeződése. Ehhez az úthoz pedig igencsak hozzátartozik a sokszínűség és a gyakori hangváltás. Az a fajta esztétikai gazdagság, amelynek egyfajta betetőződése ez a mű és ez a verseskötet.

Az „útravalóhoz” hozzátartozik az elmúlt évtizedek „létezett” szocializmusának sok-sok eleme, vidám és keserű emlékeinek sora, az élethazugságok és kényszerű szerepjátások nyers leleplezése. Valóban, Kassák Lajosra emlékeztető módon, némi áthallással (lásd.: A ló meghal, a madarak kirepülnek), ám itt nem valamiféle nyugat-európai csavargás földidézése az ürügy, hanem, az egyébként a Kassák-műben is föllelhető életút apró elemeinek sorozata. Frappáns befejezése: „...és észre sem vettük fejünkre zuhant a »nikkelszamovár« / ettől kezdve kötelező az évfordulósdi játszásból / de halál komolyan úttörő egyenruhában tűzpiros nyakkendővel / a tűző napon egészen az első (két-három) ájulásig / hallgatod a szónoklatot míg egyszer beutalnak / hálából Csillebércre test vériesülni / koreai és szovjet kis fiúkkal és lányokkal / fújod az Internacionálét teli torokkal, torokból / a nyári fák alatt az ünnep éjes zászló felvon(ul)áson.” Van ebben a műben is az ok-okozati összefüggés háttérbe szorítása, sajátos mondatszerkesztés, szabad képzetársítás, bizonyos csapongás, különös szövegritmus. Az avangárd számos hozadéka.

Bőséges, összetett útravaló áll össze e rendkívül gazdag szöveg segítségével. A szó egyébként, átvitt értelemben azt is jelenti, hogy segíteni hivatott a továbblépést, a szellemi értelemben vett tovább haladást. Okulván a múlt, a megélt életénekek tapasztalataiból. Ennek a mikéntjét persze a költői szöveg nem határozza meg pontosan, a szerző nem kíván receptet adni sem önmagának, sem másoknak, legalábbis direkt módon. A kötetegész sem erre hivatott. Igaz viszont a fülszöveg eme részlete:

„A hazatérés élménye mégis megnyugvást jelent, a »megérkezés« Pannóniába, földrajzilag és kulturális-történelmi értelemben, a gyökök felfedezése, s az azokhoz való szoros, eltéphetetlen kötődés, ragaszkodás. A visszatalálás a régi (gyerekkori-ifjúkori) »lányomokba«, a katartikus »emlékpróbák«, a múlt fénylő, feledhetetlen pontjainak felidézése – megteremti azt a (kulturális) értékfolytonosságot a megmetsző intervallumok, drasztikus változások közepette, ami kárpótlás a múlt hajszoltságaiért. A legvalószínűtlenebb »hajtűkanyarokban« is...”

Persze meg kell jegyeznünk, hogy ez a verseskötet nemcsak a hazatérés lényegéről beszél. Sokkal többről van szó benne. A *Hajtűkanyar* c. kötet verseinek egy része más irányokat is mutat, például az önismeret vagy éppen a befelé fordulás terepén. A *Kettőző* szerepben többek között ezt olvashatjuk: „...A menekülés rongyai – / őrlő meztelesség, / és nem lehet kimondani, / a titkot, ami bent ég, // mégis megtalál a vád, / hiába védekezni, / hibátlan háló hull reád, / s magába szív a rest éj. // A vágy, mely végre elborít, / és múltad összetörte, / kitárja súlyos szárnyait, / és foglya vagy örökre.” Megkapó tűnődés, vallomás és kitérülködés, formailag fegyelmezetten, maradandó művészi eszközökkel. Felhívja figyelmünket az emberi személyiség titokzatos és összetett voltára, arra, hogy tetteink mozgatói sokszor megmagyarázhatatlanok. Zeneileg is figyelemre méltó eszközökkel, többek között remek alliterációval. Itt is megjegyezhetjük Péntek Imre hangjának formai biztonságát és sokszínűségét. Ezek az eszközök általában nem öncélúak, hanem a közlendőt szolgálják. Önmagával is küzd az ilyen költő, az ilyen ember, aki felelősen tud szembenézni saját gyarlóságával és vágyaival.

Mindehhez kapcsolódnak azok a szonettek, amelyekben az Úrral beszélget, perlekedik a költő, ám nem harciasan, hanem a szelíd észrevételek mezején. (*Személyeskedés, Távolodóhoz, Vágy megalkuvásra*) Az idők múlásával egyre többet foglalkoztatják a transzcendens kérdések, az evilágon túlmutató értékek. A háttérben ott húzódhat meg filozófiai érdeklődés, a „filosz” lét is. Talán idekívánczik egyik rokonának néhány szava ezzel kapcsolatban: „...Hogyan is történt, már nem tudom, pedig erősen próbálom visszagombolyítani a szálakat, de tény, hogy ma már nincs olyan családi ünnep, amikor is Imre – a mi Imink – ne sorolna be az ügyeletes prédikátorok mellé, hogy felolvassa a majdan valamelyik folyóiratban megjelenendő köszöntését. Ne is nevezzük így, mert ez túl lapos szó: inkább üzenetét, istenkeresését, világlátását, spiritualitását, hogy már ne ezt az archaikus, felekezeti stigmával ellátott kegyességet használjam...” (Vörös Éva: Migráció és lokalitás. Rendhagyó köszöntése a Nagybetűs Másságnak, Péntek Imre személyében. A szavak vándorköszörsűje. A 75 éves Péntek Imre köszöntése. Orpheusz Kiadó, 2017. 152.) Láthatjuk tehát, hogy a mindennapi életét is átjárja ez a gondolkodás és útkeresés, és ennek nyomai kétségtelenül jelen vannak költészetében is. Például az imént jelzett költeményekben. Ilyen meghitt sorokban: „Uram, tovább ne távolodj már, / mert nyújtózom, földi teremtményed, / lábujjhegyen, hátha elérlek,

/ s nem jutok messzebb lábnyomodnál...” (Távolodóhoz) A szerény és megalázkodni is tudó ember közelít ezen a módon Istenhez, miközben tisztában van „porszem-létével”. Akárcsak a zsoldáros Dávid király, aki oly sok bűnnel a háta mögött tudatja velünk ma is töretlen szándékait. Persze napjaink poétája nem feltétlenül zsoldáros költő, de vágyai rokonítják a sok századdal ezelőtt élt és gyöttrődött emberrel.

Vagy előkerül a gyermekkori naiv hit is a *Személyeskedésben*, fájlalva az elkanyarodást. És most jelzi, hogy „valami nincsen rendjén itten”. Ez vonatkozhat személyes létére, de vonatkozhat a világ zavarodottságára is. Ahogy már idézett írásában Szalai Zsolt megjegyzi: „...különösen a szonett formájú istenes verseiben a reménykedés, a megtartó hit vigasza árad, mint a Modern fohász c. versből...” (Szalai Zsolt: Egerszegtől Égerzugig, i.m. uo.) S valóban: Péntek Imre is egyre inkább sejtí és hiszi, hogy a remény a teremtésben keresendő, nem holmi földi és tovatűnő jelenségekben. Ugyanakkor nincs szó meghátrálásról vagy a küzdelem földadásáról, hiszen változatlanok a valósághoz fűződő szálai is, csak éppen ő is túl akar lépni a „mai kocsmán”... S ebben kétségtelenül segítheti a hit, akkor is, ha ez a folyamat nem akadályoktól mentes. Miként a legtöbb földi halandó esetében! Hiszen: „...bár bensőm parancsol, nem a kényszer, / hogy mit tegyek, s mit ne tegyek / (buktam belé már eleget, / mások azt mondják, nem elégszer)...” Hiszen valamennyien buktunk már eleget, úgy is, hogy a kényszer, és úgy is, hogy valami más haj-

tott bennünket előre az úton. Esetleg hazafelé is... S a *Vágy megalkuvása* így ér véget: „*És túl vagyok a szégyenen, / nagyobb gyalázat úgysem érhet – / inkább megeszem a férget, / mint hogy a férget megegyen.*” Bár sajátos hangon, de ez mégiscsak a cselekvés igénye a pusztulással szemben. Már pedig egyértelmű, hogy a kiküzdött hit segítheti az embert ebben a cselekvésben, és sokakkal ellentétben vallhatjuk, hogy szó sincs itt olyan befelé fordulásról, ami a tétlenséget hivatott megteremteni.

Mindennek a része Péntek Imre eme kötetében az is, hogy „hazafelé” tart, és ebbe némi ünnepélyesség is belefér, ahogy azt a *Trianoni anziks Pannóniából* c. költeménye is mutatja ezzel az alcímmel: *A történelmi Zala megye emlékére*. Hagyományosnak is mondható, köszöntő és alkalmi vers ez, természetesen több is annál. A magyarság huszadik századi sorsát oly anynyira meghatározó történelmi tragédia fájdalma érződik a trianoni döntés után közel egy évszázaddal. Megint új szín, új hangnem a pályán. Azután, hogy a téma meglehetősen gyakori a magyar irodalomban, a hajdani kortársak életművében épp úgy, mint az utókoréban. A történelmi és társadalmi gondok iránt is elkötelezett és érzékeny Péntek Imre pályáján sincs ez másképp. Az alcímben foglaltakhoz tudnunk kell, hogy a mai Zala megye, a költő szülőföldje az egykori vármege területének kevesebb mint egyharmadát foglalja magába. Igaz, hogy nem minden része tartozik a jelenlegi országhatárainkon túli végekhez, mivel Veszprém megyébe is került némi terület. Ám Horvátországba és Szlovéniába is jutott jócskán hajdani zalai táj. Ez a Muravidék, amely az akkori Jugoszláviához került, és így jött létre a jelenlegi, a korábbiaknál jóval kisebb Zala megye.

A behatárolt földrajzi terület persze fontos, ám a vers világa ennél tágasabb. Keserű kezdése: „*A bölcső emléke mind halványabb, / a közös múlt itt-ott megfakul – / hogy hívták apádat-anyádat, / feledni kell irgalmatlanul...*” A bölcső egyszerre személyes

Péntek Imre

Személyeskedés

Valami nincsen rendjén itten,
Uram! Nem úgy, mint régen,
mint a gyerekkor sűrűjében,
amikor még naívnul hittem,

mert bántanak (kérdehetéd: kit nem?),
sulykolják: agyamba véssem,
legyek profi a szenvedésben –
hol van hát az, ki megsegítsen?

Tudom, tudom mennyi a dolgod,
varrogatsz (folt hátán foltot),
szegényedik a világ...

De mért engem csépelnek, ütnek,
hogy a vérem fülemben lüktet:
Uram, töltsd ki e rubrikát.

és egyetemes irányokat is jelöl. Gondolhatunk a magyar lírában betöltött szimbolikus szerepére, akár Vörösmarty Mihály *Szózatáig* visszamenőleg. És mindez a vers megszületésének idején már csak emlék, mint ahogy az elszakított országrészek is emlékké tűnnek át. Mindennek következménye az anyanyelv romlása is. S miként közismert, a többség a kisebbség fölötti uralmát azzal is erősíti, hogy az ember számára létfontosságú édes anyanyelvet tépázza. Ebben a kényszerhelyzetben „...csábít az érdekek és az ének / az idegen világ dallama...”, mint a szirének hangja. Feloldás alig lehet ebben a világban, s ezt mintegy tudomásul veszi a költő. „*Hallani vén Muravidéken / csendes esti harang szavát; / volt egyszer itt egy törekeny Éden, / s széttiporta brutális láb.*” Azért nem véletlen a „törekeny” jelző szerepe sem... Közvetve a jelen előzménye is ez a törekenység, fájó mementóvá lesz ez a melankolikus költemény, Péntek Imre eddigi életművének egyedi példánya. Nem túlzás állítanunk, hogy a költő hazaszeretetének a múltból táplálkozó értéke.

...a szerző nem kíván receptet adni
sem önmagának, sem másoknak,
legalábbis direkt módon.

Máshol születési helyének nevével játszik, ezzel is kifejezve hovatarozását, ebben persze a rá jellemző fanyar módon. „...*Birtokosa jó-rossz tapasztalatnak, / Elmondhatom: nem vagyok bölcs, se gazdag. / Ne sajnáljon, ne irigyeljen senki! // Néha vágytam az ünnepektől magasba, / mint a bohóc, amikor esik hasra; / aztán maradtam, ahol születtem: Lenti.*” Hetvenedik Születésnapj széljegyzetében így köszönti fel önmagát. És tudja, hogy az Arany János-i „független nyugalom” sem az övé (még), bár lehet, hogy azt sosem éri el, bár „*őszikéiben*” mintha erre (is) vágyna... Persze talán korai még őszikékről szólnunk, hiszen beláthatatlan az a táv, amit reményeink szerint lefut még Péntek Imre. Az viszont kétségtelen, hogy időnként leltárt készít, összegez és ugyanakkor utat is jelöl magának a jövőre nézve. Összegezi eddig megtett útját, adott esetben a gyakori helyszínváltoztatásokat, pl. a *Váltott helyszínek* c. versben. Lábjegyzetekkel ellátva, s ezek nagyobb terjedelműek, mint maga a mű. Itt egyfajta tiszteletkört is tesz, olyan kortársait emlegeti, akiknek sokat köszönhet, akik a különböző magyar városokban egyengették útját. Végül is: „...*s aztán már – szinte szököm...*”

A kötet befejező verse, *A nagy összegzés* is ebbe a sorba tartozik. De az is kiderül itt, hogy lezáratlan még minden, meglehetősen sok a kuszaság az ember körül. Jól látja ezzel kapcsolatban Szalai Zsolt, hogy „...*az élet(mű) félbehagyottsága, a személyiség szétszóródása, meghasonlása, a mellőzhetőség miatti lamentálása nem vezet(het) a teljes kiábránduláshoz, kétségbeeséshez.*” (Szalai Zsolt: Egérszegtől Égerszegig, i.m. uo.) Azt is olvassuk ebben a kötetzáró versben, hogy „...*a nagy összegzés: csak álom / fantazmagória önáltatás...*”. S mindez nem lehet más, mint „...*legfeljebb: félrebeszéd (félre, ahogy a színdarabban: / mellőzhető szerzői utasítás).*” Miként tudjuk, a „félrebeszéd” könyvcím is Péntek Imrénél. Így hát ezúttal újabb jelentésréteg is rárakódik. Anélkül, hogy ama bizonyos nagy összegzés megszületett volna. Az még várat magára a *Hajtűkanyar* után...

BAKONYI ISTVÁN

Részlet a készülő kismonográfiából

F. Scott Fitzgerald

Hírek Párizsból – tizenöt évvel ezelőtt

Nem lenne szabad egy irányból jönnünk – mondta Ruth.
– E nélkül is sokan tudják, hogy ugyanabban a szállóban lakunk.

Henry Haven Dell elmosolyodott, s aztán mindketten nevettek. Ragyogó áprilisi napra ébredtek, és épp letértek a Champs Elysees-ről az anglikán templom felé.

– Majd az út másik oldalán megyek – mondta a férfi –, és találkozunk a bejáratnál.

– Az nem lesz jó. Nem szabad együtt látniuk bennünket. Én grófnő vagyok, ha nem tudnád – és kinevethetsz, ha akarsz, de bármit teszek, benne lesz abban a nyavalyás Boulevardier-ben. – Megálltak egy pillanatra.

– Képtelen vagyok itt hagyni téged – mondta a férfi. – Olyan gyönyörű vagy.

– Képtelen vagyok itt hagyni téged – súgta vissza a nő. – Fogalmam se volt, hogy ilyen kedves is tudsz lenni. De most... ég veled!

Az utca közepén megtorpant. Autókerekcek csikorogtak, rádudáltak: egy Debussy-melódiát vélt felismerni a hangokban.

– Ne feledd, ma együtt ebédelünk! – kiáltott vissza. – Ruth bólintott, de nem fordította feléje a fejét; ment tovább egyenesen a járdán. Henry Dell végül is átért a túloldalra. Gyors léptekkel haladt ő is, és csak időnként vetett egy-egy boldog pillantást az utca túloldalára. „Vajon van-e a templomban telefon?” – gondolta magában. – *Mindegy, a szertartás után megtudja.*”

Megállt valahol hátul a padsorok mögött, elkapta időnként Ruth tekintetét, és rákacsintott. Nagyon szép divatos és rongy-
rázó volt az esküvő. Amikor a menyasszony és a vőlegény ellépett az oltártól, és indult kifelé, a menyasszony hirtelen belékarolt és vitte ki magával az utcára.

– Milyen érdekes! – mondta. – Képzeld, Henry, majdnem hozzád mentem feleségül. – A férj nevetett. „...de vajon min?” – gondolta. – *Biztos így történt volna, ha ő az a bizonyos igazi, az egyetlen, aki csak őrá vár.*”

Hangosan azonban így szólt:

– Telefonálnom kell még a fogadás előtt.

– A szállodában rengeteg telefon van. Nézz be hozzánk, ha végeztél. Azt akarom, hogy te légy az első, aki megtudja. – Csak egy óra múlva kapott vonalat.

A Paris késni fog – közölte a Compagnie Transatlantique. Nem tudjuk pontosan, mikor lesz itt. Ha lenne szíves később, úgy négy óra felé telefonálni, monsieur?

– Akkor sehogy sem tudok.

– Sajnálom...

A hallban csatlakozott a többi vendéghez, és elindult velük a Ritz bárjának „férfi” részlegére. Nem lehet mindig csak nők társaságában.

– Meddig leszel Párizsban, Henry? – kérdezték.

– Nehéz rá válaszolni. Mindig meg tudom mondani, meddig leszek New Yorkban vagy Londonban. De hogy Párizsban!

Megívott két whiskyt szódával – mindegyiket egy másik asztalnál. Valamivel egy óra előtt, amikor a ricsaj és a jókedv a tetőfokára hágott, kiment a Rue Cambon-ra. Nem volt egy

szál taxi se sehol – a portások egészen a Rue de Riveli-ig mentek, hogy találjanak egyet. Érkezett is egy a bejárathoz egy portással a felhágóján; egy csini kis barna, világoszöld ruhában, várta.

– Elnézést – mondta Henry rimánkodva. – Véletlenül nem a Bois felé tart? – Amint kérdezett, már ült is be a taxiba. A szmokingját szánta bemutatkozásnak. A hölgy fejbólintással válaszolt.

– De. Ott ebédelek.

– Henry Dell vagyok – mondta és megemelte a kalapját.

– Ó, maga az! – reagált a lány nevetve. – Bessie Wing vagyok, született Leighton. Mindegyik unokatestvérét ismerem.

– Pompás! – kiáltott Henry. A lány egyetértett vele.

– Ebédnél felbontom az eljegyzésemet – mondta. – Azt fogom mondani, hogy maga miatt.

– Csakugyan felbontja az eljegyzését?

– A Café Dauphine-ben – egy és két óra között.

– Ott leszek. Pontosan, mint a halál. Majd csak magát nézem.

– Nem tudom... haza fog-e vinni ebéd után. Nem igazán Emily Post Etikettjén nevelkedtem.

Henry ösztönösen válaszolt.

– Én hazaviszem. Történhet magával valami, tudja? Elájul meg ilyesmi. De én ott leszek.

A lány a fejét rázta.

– Ó, nem. Ez nem lenne illő ma este. De még hetekig itt leszek.

– Ma este – mondta. – Az a helyzet, hogy ma este ki kell mennem a hajóhoz.

Kissé vonakodva a nő így felelt:

– Még csak majdnem hogy ismerem. Maradjunk ennyiben. De ha azt látja, hogy beszélgetés közben rázom a kanalam az asztal felett, akkor öt perc múlva kint találkozunk az utcán.

Ruth már ott volt az asztalnál. Henry elbeszélgetett vele fáradtan vagy tíz percig, nézte az arcát és a tavaszi fények játékát az asztalon. Aztán egy közömbös pillantással megkereste Bessie Winget valahol távolabb a teremben, és látta, hogy elmerül egy vele azonos korú, azaz egy huszonhat éves férfival folytatott társalgásban.

– Ez az este még a miénk – aztán Isten veled, mondta Ruth.

– Már ez az este sem – válaszolt Henry ünnepélyesen. – Egy óra múlva itt a hajó.

– Sajnálom, Henry. Nem volt jó?

– De nagyon is jó volt. Nagyon jó. – Őszinte szomorúságot érzett.

– Nem is baj, hogy ma már nem érsz rá – mondta Ruth egy kissé neheztelve. – Ruhát kell próbálnom, tudod, mert eddig mindig halogattam. Gondolj rám, ha az operában leszel, vagy kint St. Germainben.

– Mindent megteszek, hogy elfelejtsek.

Valamivel később látta, hogy az a lány a kanalát rázza.

– Hadd menjek én elsőnek – mondta. – Elfacsarodna a szívem, ha látnálak elmenni.

– Jól van. Maradok, és gondolkodom.

Bessie kint várta az utcán egy körtefa alatt – gyorsan, mint valami szökni akaró gyerekek, bepréselték magukat egy taxiba.

– Nagyon rossz volt? – kérdezte Henry. – Figyeltem magukat. A srácnak könnyes volt a szeme. – Bessie nem tagadta. Bólintott.

– Nem volt kellemes.

– Miért szakítottak?

– Mert az első házasságom maga volt a rémálom. Annyi férfi volt mindig körülöttem, hogy amikor férjhez mentem, nem is tudtam, kit szeretek. Úgy hogy nem volt semmi értelme, ha érti, hogy mire gondolok. És miért épp Hershell Wing lett volna az, aki ebbe beletörődik?

– És mi van ezzel a másodikkal?

– Ugyanez lett volna, csak hogy most én lennék a hibás, mert előre tudom, hogy mi lesz. – A lány lakásának amerikai kinézetű hűvös nappalijában ültek és kávét ittak.

– Ha valaki ilyen szép – mondta Henry –, akkor sokszor előfordul ilyesmi. Ha nincs egy férfi – akkor csak férfiak vannak.

– Egyszer már volt egy férfi – felelte. – Tizenhat éves voltam. Magára hasonlított. Nem szeretett. – Henry odament és leült hozzá a fotójebe.

– Előfordul az ilyesmi is. Talán az a legjobb, ha csak „*elhalad két hajó egymás mellett az éjszakában.*”

A lány elhúzódott tőle egy kicsit.

– Nem akarok ódivatú lenni, de nem is ismerjük egymást.

– Már hogyan ismernénk. Nem emlékszik? Ma reggel találkoztunk.

A lány nevetett.

– Fájdalomcsillapító szakításra?

– A leghatásosabb – mondta.

Csend volt a szobában. Az áprilisi szél meglibbentette a pávakat a függönyökön. Később kéz a kézben álltak a lány lakásának erkélyén, és a sűrű lombok felett a Diadalívet nézték.

– Hol a telefon? – kérdezte hirtelen. – Ne mondd, úgy is tudom. – Bement a szobába, a telefon ott volt az ágy mellett. Felemelte a kagylót.

– Compagnie Generale? ...Mikor érkezik a hajóvonat a Paris utasaival?

– A hajó még nincs Le Havre-ban. Hívjon néhány óra múlva. Southampton miatt késik. – Henry visszament az erkélyre.

– Jól van – nézzünk el a kiállításra.

– Muszáj odamennem, tudod? – mondta a lány. – Ez a nő, Mary Tolliver, már beszéltem róla – az egyetlen, akinek elmondhatom, mi történt az ebéd alatt. Meg fog érteni.

– Bennünket, kettőnket is?

– Nem kötöm az orrára. Tizenhat éves korom óta ismerem, és felnézek rá.

„*Nem sokkal idősebb, mint Bessy,*” – gondolta Henry, amikor meglátta a nőt a Crillon halljában. Sötétszőke haja volt, szinte arany, nagyon elegáns, soignée, ahogy a franciák mondják, ami azt jelenti, hogy nem csak mosakodni szokott, hanem ennél többet. Két férfi volt vele, egy amerikai festő és egy osztrák szobrász, és Henry úgy vélte, hogy mindketten szerelmesek az asszonyba, vagy pedig csak pumpolják. Hogy a nőnek volt pénze, azt abból a pompás Renault-ból látta, mely a Szajna környéki iparművészeti kiállításra hozta őket.

Végigjárták a kiállítást, elmentek a minden takarékosági szempont betartásával készült fényes krómacél-rácsok mellett, aminek az lett volna a rendeltetése, hogy gyökeresen változtasson a jövő bútordarabjain. Henrynek, mint a *Harvardi Lámpás* egykori szerkesztőjének volt elképzelése a művészetről,

de hagyta, hogy a festő és szobrász mondjon véleményt. Amikor később beültek egy aperitifre, Bessie szinte odabújt Henry-hez. – Mary Tolliver mosolygott, és mindent értett. Elismerő szemmel nyugtázta a férfit.

– Régen ismerik egymást? – kérdezte.

– Évek óta – felelte Henry. – Nekem Bessie több mint a testvér. De most, bármennyire kellemes is ez a délután, menem kell. – Bessie szemrehányó szemmel nézte, és felállt, hogy vele menjen, de uralkodott magán.

– Mondtam, hogy jön a hajó – mondta szelíden.

– A gőzhajó – felelte.

Amint ment kifelé, még látta, hogy a festő leül a lány mellé a székbe, melyet ő hagyott épp üresen.

A Paris még mindig Southamptonban rostokolt, és Henry törte a fejét, mitévő legyen. Ha már hosszú ideje kellemesen tölti az ember az idejét, nehéz kitölteni az ilyen üres órákat. Sokkal nehezebb, mint annak, aki dolgozni is szokott. Vidéken talán sétálhatott volna egyet – de itt csak arcokat látott az asztalok felett. És úgy tűnt, hogy ez csak folytatódni fog: mindig arcok lesznek az asztalok felett. „*Kezdek igazi léha semmittevővé válni – járt a fejében. – Legalább gondolatban kellene valami értelmes dolgot csinálnom.*”

...elmentek a minden takarékosági szempont betartásával készült fényes krómacél-rácsok mellett...

Taxiba ült, és a bal partra hajtattott – a Rue Notre-Dame des Champs-ra –, hogy megnézzze a gyereket, akinek rögtön a háború után lett a gyámja. Egy gyönyörű kis árvának, aki a Café du Dome előtt koldult. Három évig egy katolikus bentlakásos iskolában taníttatta. Nyaranta meglátogatta egyszer, kétszer, de most már egy éve nem látta.

– Helen elment valahová – mondta az új concierge, akit Henry nem is ismert. – Honnan tudjam, hol van. A Café des Lilas-ban? Vagy a Lipps-ben?

Henry megdöbbenett kissé – de aztán meg is nyugodott kissé, amikor megtalálta a Lipps-ben, mely egy söröző volt, és valamivel jobban nézett ki, mint a Dome vagy a Rotonde. Rögtön otthagya a két amerikai, akikkel együtt ült az asztalnál, és félénken megölelte Henryt.

– Mik a terveid, Helen? – kérdezte finoman. – Mire tanítottak az apácák? – Helen vállat vont.

– Férjhez megyek – mondta. – Egy gazdag amerikaihoz, ha sikerül. Az a fiatalember például ott az asztalnál a *New York Herald Tribune* tudósítója Párizsban.

– A tudósítók általában nem gazdagok – mondta Henry szemrehányóan. – S abból ott szintén nem nézek ki túl sokat.

– Hát, most egy kicsit részeg – ismerte el Helen. – De időnként nem is kívánhat jobbat az ember.

Négy évvel ezelőtt, közvetlenül a háború után Henry romantikus alkat volt. Semmiképpen sem azért neveltette ezt a lányt, hogy aztán feleségül vegye vagy ilyesmi. De akkor is megfordult a fejében egy félénk gondolat. Mit tesz, ha igazi szépség lesz belőle? És most, amint ránézett, hirtelen mintha megcsípte volna valami: féltékeny lett a tudósítóra.

Dizseri Tamás Krisztus-arcúsága

Egy emlékkönyv margójára

Úgy fél esztendeje, egy nyári napon, kaputelefonon jelzett a futár, hogy csomagot hozott. Nem rendeltem semmit, ezért meglepődve vettem át a küldeményt, amelyért fizetni sem kellett. A feladó a Bethesda Gyermekkórház volt. A nagyméretű, légpárnás borítékot megtapintva éreztem, könyv lehet benne. A következő pillanatban már abban is biztos voltam, kiről szól, anélkül, hogy felbontottam volna... Elolvasni sokáig nem tudtam. Úgy éreztem, túlságosan nagy fájdalmat okozna. Ugyanakkor dühös is voltam magamra, hiszen Dizseri Tamás halála óta eltelt másfél évtized. Miért visel meg ennyire a hiánya? De még mindig azon kapom magam, amikor szembesülök az egészségügyi vagy szociális ellátórendszer zavaraiival vagy valamilyen igazságtalanságot tapasztalok, eszembe jut Dizseri Tamás, hogy ő biztos felemelné a szavát... ő biztos megoldaná...

A Bethesda Gyermekkórház újjraalapításának 25. évfordulójára megjelent impozáns kiállítású könyvben a kórház egykori főigazgatójára emlékeznek mindazok, akikkel harminc éves pályája során együtt munkálkodott. Rideg Gyula kórházlelkész szerint: *„Ez a könyv nem »igazi« emlékkönyv. Nem az akadémiai igényességgel bemutatott életút, életmű elemző tárgyalása. Sokkal inkább csak – Tamáshoz méltóan – egyszerű, keresetlen és őszinte tisztelgés a kórházszervező, a hűséges gyógyító társ, a vezető, a tanító, a példakép és a barát előtt.»*

*Ránéz a szoborra,
a Krisztus-fő mintha verejtékben,
könnyben fürödne.*

A gazdag képanyaggal – családi fényképekkel, illetve Németh Sándor fotóival – illusztrált kötetben Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere azt az időpillanatot ragadja meg, amikor a rendszerváltás hajnalán – mint evangélikus lelkész – együtt dolgozhattak Dizseri Tamással azon, hogy a Magyarországi Református Egyház visszakapja az államtól a nagy hagyományú, igei alapokon működött kórházát, ahol annak idején diakonisszák ápolták a betegeket. *„Úgy tekintett a Bethesda Gyermekkórház szolgálatára, mint ami az evangélium hirdetésének sajátos módja. Úgy tekintett az egész országra is – mondjuk így –, a nemzetstratégiára, mint amiben az egyházi szolgálatnak inspiráló, alakító szerepet kell játszania. Úgy gondolta, hogy ezen az úton lehet megújítani a magyar egészségügyet, a magyar szociális ellátórendszer szemléletét is. Nemcsak a szabályzók, nemcsak a feltételrendszer változtatásával, hanem szemléletformálással, vagy mondjuk inkább így: lelkiütváltással.»*

A protestáns családból származó Dizseri Tamás több, a kötetben is fellelhető írásában megfogalmazta a keresztyén egészségügyi intézmények misszióját: *„Az egyházi kórházat az különbözteti meg a többi kórháztól, hogy komolyan és felelősséggel vállalja fel a gyógyító Krisztus-üzenetét. (...) Ha az embert, a beteget, a szenvedőt, a szükségét szenvedőt pszichés és pneumatikus (spirituális), biológiai és szociális gondjaiban próbáljuk megsegíteni, akkor számos területen máshová kerülnek a súlypontok, mint az egyre inkább iparszerű szolgáltatóvá vált egészségügyi rendszerekben.»* Másutt így ír: *„Krisztus követőként, ha szeretnénk a Krisztus-arcúságot a mindennapjainkban megjeleníteni, akkor ez a szakmánkat is, a gyógyítást, ápolást is át fogja formálni.»* Sokat foglalkozott azzal, hogy kiemelt szerepet kap a gyógyításban az egyházi intézményekben dolgozó orvos és ápoló személyisége. Azt vallotta, hogy ez a gyógyítás hatékonyságát is meghatározza, hiszen a keresztyén orvos vigasztaló, reményt adó, jól felkészült és megbízható társa a betegnek.

Több visszaemlékező idézi fel azokat a küzdelmeket, melyeket Dizseri Tamás a Bethesda újrászületésekor vívott sokszor ellenséges légkörben, valamint azt a hatalmas szervezőmunkát, amelynek eredményeként sikerült az egyházi intézményt a magyar egészségügyi ellátórendszer részévé tenni, és a kórház igazi gyógyító közösséggé válhatott. Sokan kiemelik karizmatikus személyiségét, személyes varázsát, ahogyan egy adott feladat mellé tudott állítani embereket. A Bethesda sikeres működése láttán megbízták az Assisi Szent Ferenc Leányai Kongregáció által 1936-ban alapított, majd 1950-ben államosított kórháznak a Katolikus Egyház tulajdonába történő visszaadása szervezésével, irányításával is. Dizseri Tamás ott bábáskodott a Budai Irgalmasrendi Kórház ORFI-ból történő kiválásánál is, mint miniszteri főmegbízott.

Utóda – egykori helyettese – Velkey György betekintést enged abba, hogyan hívta maga mellé klinikus korában Dizseri Tamás a Bethesdába, hogyan dolgoztak együtt, hogyan gondozta őt, amikor beteg lett. *„Aztán az otthonában ápolta, etetett, itatott, mesélt, apró ajándékokat hozott; épp olyan királyi ellátásban volt részem, amelyet addig csak az édesanyántól kaptam meg, ha beteg voltam.»* Nem rejti véka alá azt sem, milyen volt a főigazgató, amikor népszerűtlen döntést kellett hoznia. *„Tamás vezetőként tudott sérüléseket is okozni, sebeket is ejteni. – írja – Megvolt a bátorsága ehhez, de mindig meg is szenvedte, ha erre kényszerült. Legtöbbször jókor és jó helyen, de sosem a maga érdekében mondott ellen. Ha erre kényszerült, nehezen élte meg az elhidegülést, a távolságtartást. Szüksége volt a szeretetre.»*

Paróczai Zoltánné visszaemlékezéséből kitűnik, hogy Dizseri Tamást a szűkebb értelemben vett gyógyítás mellett milyen érzékenyen érintették a szociális és társadalmi gondok is.

Ezért szervezte meg az 1990-es években – az országban elsőként – az érdi Családsegítő Központot, valamint a fogyatékos gyermekeknek nappali ellátást nyújtó napközi otthont. 1990-ben Pest megye anya-, gyermekvédelmi és szociális ügyek főorvosaként feladata egy megyei szintű Szociális Módszertani Központ megszervezése és irányítása volt. Többen elevenítik fel emlékeiket a kiváló, áldozatkész, melegsívű érdi gyermekorvosról, aki bármikor hívható volt, és aki sok esetben saját autójával vitte a beteg gyermeket, hogy mihamarabb kórházi ellátásban részesüljön. A könyvben megszólal az egykori iskolatárs és barát, Kürti György is, aki elmesél egy kedves történetet még egyetemista korukból: *„...már kollégiumban laktam. Beteg lettem, talán influenzás. Tamás jött »gyógyítani«. Hozta magával a vastag, piros színű élettan könyvét. Megvizsgált, majd hosszasan lapozott a könyvben és közölte, a tünetek alapján én már halott vagyok. Mondtam neki, hogy próbáljon tovább lapozni, másik megoldást találni...”* Dizseri András szépirodalmi igényességgel rögzített írásában arra a májusi napra gondol vissza a hatvanas évek végéről, amikor érettségire készülő testvérével az ercsi Kálváriáról a vandálok által meggyalázott, keményfából faragott, festett corpust a sáros földúton a közeli plébániára menekítették: *„Elindul a különös menet. (...) A templomhoz vezető lejtős erdei ösvényre térnek, innen már az nincs nagyon messze. A feltámadt szélben a fákról a délelőtti eső cseppjei bőven hullnak az arcukra, kezükre. Kiérnek az útra, végre megállnak pihenni. Tamás előveszi zsebkendőjét, még tisztán, szépen össze van hajtogatva, sarkában az édesanyánk hímezte D. T. monogram. Ránéz a szoborra, a Krisztus-fő mintha verejtékben, könnyben fürödne. Először a szobor arcát, majd a sajátját törli meg.”*

A könyvben huszonötten próbálnak választ adni arra a kérdésre, hogy ki is volt Dizseri Tamás, akit 2003. január 20-án, hétfő reggel – ötvenharmadik születésnapja után hetvenhat nappal – hívott haza Mennyei Urunk. Ő csak úgy emlegette: A Gazdám. Huszonhatodikként vajon tudom-e tovább árnyalni a róla kialakított képet? Nem emlékszem pontosan, mikor találkoztam először személyesen vele. Valamikor 2001-ben lehetett, amikor Gyurkovits Kálmán professzorral, a Somogy Megyei Tüdő- és Szívkörház igazgatójával eljött hozzám Kaposvárra. A Bethesda Gyermekkörház és a mosdósi kórház között – amelynek jogtanácsosa voltam – akkor már évek óta szoros szakmai kapcsolat állt fenn. Ezt az együttműködést kívánták mindketten magasabb szintű és konkrétabb szakmai kapcsolatrendszerre fejleszteni. A kezdeményezést szívesen fogadta a megyei önkormányzat, hiszen érdekében állt minden olyan újszerű megoldás támogatása, amely könnyítette a tulajdonos terheit, és egyúttal az ellátási színvonalat is emelte. A szabályozók változásai, a folyamatos ágyszám leépítések miatt veszélybe került a szakkórházként működő költségvetési intézmény önállósága, prof. dr. Gyurkovits Kálmán kezdeményezésére így merült fel a mosdósi kórház egyházi kezelésbe adása. A Magyarországi Református Egyház Zsinatának Elnöksége 2001 májusára készítette el az együttműködésre, illetve a kórház átvételére vonatkozó – további egyeztetési alapként tekintett – javaslatait, és juttatta kifejezésre, hogy szándékában áll a kórház egészségét átvenni, és azt funkcióinak változatlan hagyása mellett működtetni. A tárgyaló szakértői delegáció vezetésével az egyház Dizseri Tamást bízta meg. Itt kapcsolódtam be a munkába én is.

Az egykor a tbc ellenes küzdelem fellegváraként működő kórházat addig is „a szeretet szigeteként” emlegették, ahol ki-

emelt hangsúlyt kapott a betegcentrikus gyógyítás. Ez a szanatóriumi múltra vezethető vissza, hiszen az asztmás gyerekek és felnőttek hosszú időt töltöttek a Kapos folyó völgyében fekvő kórházban. A lélek gyógyítása itt legalább akkora szerepet kapott mindig, mint a testé, a beteg java volt a legfőbb törvény. Ezt a saját bőrömön is módomban állt megtapasztalni 1993-ban, amikor három hetes gyógykezelésre érkeztem a kórházba. A gének kegyetlen játéka következtében ugyanis születésem pillanatától egy olyan betegséggel kell küzdenem, mely a gerincvelői mozgató idegsejtek pusztulása miatt fokozatos izomvesztéssel jár. A folyamat csak mozgásterápiával lassítható, ezért kerestem akkoriban olyan lehetőséget, hogy vízben is tudjak tornázni. Több országos mozgásszervi rehabilitációs intézményben fordultam meg, ahol volt medence, de nem jártam sikerrel. Általában nem rendelkeztek betegbeemelől szerkezettel, ahol pedig volt, a vízforgató berendezés éppen akkor romlott el... Véletlenül tudtam meg, hogy az otthonomtól 17 km-re lévő mosdósi kórházban van uszoda. Felhívtam a gyógytornászt, megkérdeztem, vállalná-e a gyógykezelésemet. Kedvesen azt válaszolta, hogy igen. Ezután, félve tudakoltam van-e betegbeemelőljük. A Bethesda tavi történetből (Jn 5, 2–9) ismerős mondat már ott volt a nyelvemen: „Nincs emberem”. Beemelőlnek nincs – mondta a gyógytornász, de mire elkeseredtem volna, már hozzá is tette: – Majd mi az úszómesterrel betesszük a vízbe...

A kórház egyházi kezelésbe adásának előkészítése során sokszor volt alkalmam találkozni főigazgató úrral. Számos

Dizseri Tamás

munkamegbeszélés következett, ő szinte hetente jött kaposvári otthonomba. Általában egyedül, de volt, hogy a szakértői delegációk egy vagy több tagjával. Emlékszem, egyszer a felesége, Nagy Enikő doktornő is vele tartott. Embert próbáló idők voltak. Nemcsak a rengeteg munkával kellett megküzdeni, hanem az egyházi kezelésbe adás ellenlábasaival is, akik sokszor aljas eszközöktől sem riadtak vissza. A mosdói kórház egyházi kezelésbe adásának előkészítéséről szóló előterjesztést Somogy Megye Közgyűlése először 2001. december 4-i ülésén tárgyalta meg, és döntő többséggel az átadást támogató határozatot hozott. Felhatalmazta az elnököt az előterjesztésben és az egyházi szándéknyilatkozatban szereplő feltételek mentén a feladat-ellátási szerződés előkészítésére 2002. július 1-jei tervezett átadással. Az előkészítő munka egy jelentős szakasza zárult le ezzel az elvi döntéssel. Megtörténtek a szükséges egyeztetések is (szakminisztérium, OEP, ÁNTSZ, Magyar Orvosi Kamara, érdekképviseletek, kórházi felügyelő tanács, stb.). A felek 2000 novembere óta tartó együttműködését mindvégig a partneri, a kölcsönös felelősségen alapuló viszony jellemezte. Ezért is okozott óriási csalódást a megyei közgyűlés 2002. április 23-i ülése – két nappal az országgyűlési választások után –, melyen a mosdói kórház egyházi kezelésbe adásáról szóló várt ünnepélyes döntés helyett a négyórás vita végén a hatalom új birtokosai a vagyongyarapodást érintő olyan módosító indítványokat tettek, amelyek az előkészítő tárgyalásokon fel sem merültek. Veszélybe került a kórház július 1-jén történő átadása, ami nemcsak a kórház jövője számára jelentett bizonytalanságot, de komoly munkajogi problémákkal kellett számolni az átvenni kívánt közalkalmazottak tekintetében. A református egyház itt is nagyvonalúságáról tett tanúbizonyságot – nyilván Dizseri Tamás közbenjárására –, ugyanis elfogadták az önkormányzat által szabott összes feltételt. Ezután került sor 2002. május 8-án Kaposváron a kórház egyházi kezelésbe adásáról szóló megállapodás aláírására. Amikor már úgy tűnt, hogy az átadás a tervezett időpontban megtörténhet, újabb akadályt kellett leküzdeni. A kórház fenntartói jogának átvételére vonatkozó megállapodásban foglaltak végrehajtásaként a tulajdonos önkormányzat – a hatályos jogszabályok értelmében a működtető, fenntartó változása miatt – kapacitásmódosítási kérelmet terjesztett elő az OEP Somogy Megyei Egészségbiztosítási Pénztára részére. Az OEP – melynek főigazgatóját, Oberfrank Ferencet az újonnan alakult Medgyessy-kormány június 3-án leváltotta hivatalából – leiratában a Somogy Megyei Egészségbiztosítási Pénztár részére a kapacitás-lekötés módosítására irányuló államigazgatási eljárás felfüggesztésére tett javaslatot arra hivatkozással, hogy kezdeményezze az illetékes Pénztár a Somogy Megyei Önkormányzat és a Magyarországi Református Egyház között létrejött szerződés törvényességi szempontból történő soron kívüli felülvizsgálatát. Ekkor 2002. június 19-ét írtunk. Nem maradt más számunkra, mint felsorakoztatni azokat a jogi érveket, melyek a közgyűlési döntés alapjául szolgáltak. Mindeközben tisztában voltunk azzal, hogy az egyházi fenntartás alá kerülő intézmény dolgozóinak, azok családjaiknak és Somogy megye betegeinek, ellátottjainak sorsát érintő kérdésben nem tisztán jogi természetű vitáról volt szó... A Megyei Közigazgatási Hivatal soron kívül meghozott határozatában megerősítette álláspontunkat, és kimondta, hogy a megyei közgyűlés döntése nem volt jogszabálysértő. Ilyen előzmények

után került sor az ünnepélyes munkaértekezletre 2002. július 1. napján Mosdóson, amelyen dr. Gyenesi István, Somogy Megye Közgyűlésének elnöke jelképesen is átadta a kórház kulcsát dr. Bölcskei Gusztáv püspöknek, a Zsinat lelkes elnökének.

Az élet kivételes adományának tartom, hogy alkalmam volt a feladatokból kivenni a részem, és ennek során együtt dolgozhattam Dizseri Tamás főigazgató úrral. Kitartása, áldozatvállalása és humanizmusa átsegített minket az egyházi átvétel legnehezebb, legreménytelenebb időszakain is. Az átadás után a református egyház elnökségi tanácsadójaként járt le hetente Mosdósra, szolgálni a testvérintézménynél is a betegeket. Augusztusban boldogan újságoltam el neki a *Búvópatak* születését, amiből egy példányt mindig elvitt a Diósi Polgári Körök Szövetségének. Engem külön feladatokkal is megbízott, így megkért, hogy véleményezzem azokat a jogszabálytervezeteket, amelyeket a szaktárcától kapott. Kertész Imrénél olvastam, hogy vannak olyan emberek, akikben megkisebbedsz. Fordítva is igaz. Vannak olyan emberek, akikben megnagyobbodsz. Dizseri Tamás ilyen ember volt. Életében ugyan számos díjjal ismerték el munkáját, de – ahogyan azt Rideg Gyula a kereskedelmi forgalomba nem került kötetben megjegyzi – „...előtte azonban igencsak gyakran állt egyházi és világi méltóságok szőnyegeinek a szélén.” Az emlékkönyvben van egy fénykép Dizseri Tamásról; állát kezével megtartva, elcsigázottan ül – egy gyerekszéken. Erről eszembe jutott egy emlék. 2002-ben nagypénteken az esti órákban felhívtam telefonon, hogy gratuláljak neki a Széchenyi-díjához. Úgy gondoltam, biztosan nem zavarom már ilyenkor. Kedvesen üdvözölt, mint mindig, de nagyon fáradt volt a hangja. Néhány aktuális feladatot is megbeszéltünk, és miközben őt hallgattam, a háttérből furcsa zajok szűrődtek be a telefonba. Rá is kérdeztem, hogy nem otthon van a főigazgató úr? Nem – válaszolta –, itt vagyok a Bethesdában, a jövő héten adjuk át a súlyosan égéssérült gyermekek számára kialakított 15 ágyas centrumot... Bejöttem megnézni, hogy minden rendben van-e.

Sokan vagyunk, akiknek hiányzik. Olyan jó lenne például elmondani neki, hogy az Isteni Gondviselésnek köszönhetően a spanyol kutatók 2016-ban sikerrel jártak, és megvan az első terápiás gyógyszer (injekció) a gerincvelői izomsorvadásban szenvedő betegek számára, amit tavaly júliusban Magyarországon is törzskönyveztek. Ha lesz kormányzati akarat és lesz elegendő pénz, akkor mi, magyar betegek (gyerekek és felnőtt túlélők) is esélyt kaphatunk a gyógyulásra.

Nemrégiben hallottam azt a gondolatot, miszerint az igazán értelmes életet arról lehet felismerni, hogy valami olyasmit hozol létre, aminek veled nincs vége. Ennek a követelménynek Dizseri Tamás rövidre szabott földi életében mindenben megfelelt. Elég, ha rápillantunk azokra a bejegyzésekre az interneten, amelyeket olyan szülők írnak, akiknek a kisgyermekét Isten munkatársaként meggyógyította. Én Tamási Áron egyik írásának részletével tisztelgek az emléke előtt:

„Óh:

– *Derülj ki, Egy Igaz Isten, és takarítsd el az örökös havat a földről, hogy kivirítson az ország; és melegítsd meg a szeleket; és fessd meg arannyal a Nép jövőendő napjait; és adjad, hogy a fák és a hegyek; a vízben a halak és a járomban az ökrök, a házakban az élők és a földalatti holtak és mások, és mindnyájan együtt táncoljanak a Te nevető orgácd előtt...*”

FARKAS JUDIT

Látjátok, Feleim

Egy, a hetvenes években Olasz Ferenc által művészi fotográfált temetői Krisztus-keresztre találtam Gyulakesziben 2017 nyarán. Hirtelen nagyon megörültem, hogy egyáltalán ráismertem a Corpusra, amit diákkoromban láttam még a *Mindörökké* című album (Magyar Helikon, 1978.) 41. műmellékletén. Jobbra hajítja fejét a gótikus-paraszti Krisztus, akit ismeretlen alkotója homokkőből faragott ki. A meggyötört vékonyka végtagú, bordáit fájdalmas-egyszerűen rovátkolt párhuzamosokkal ábrázolt Test csípején jobbról csomózott és aláhulló lepelvég. Háta mögött aránytalanul súlyos és vastag a kereszt, mintha nem eresztené Őt, aki tárt karjával már-már elröppent róla. A kereszt mögött lombok, azokon át-át hunyorgó nagy fény. Szinte késlekedett bennem a jelen pillanatra, a szemem elé került látványra adandó reflex. Balra rándul ilyenkor a nyakam, csavarintok fejemen egyet önkéntelen, ha megdöbbenek. Megdöbentem, ott, a keszi temető bejáratától gyermeki kézből való kőhajításnyira. A kereszt és Corpusa kettőtörve, egymás mellett hevert. A homokkőbe faragott Arcot szétmállasztották az évek, esők, fagyok, csak maszk már az, ami volt több mint negyven esztendeje még, most csak a hunytan is diónagy Szem, a lefelé görbülő Száj horzsolata alig-alig kivehető. Lám, ha nem készült volna a fekete-fehér fénykép, jottányit sem tudnánk arról, hogy mit veszítettünk. Olasz Ferencnek köszönhetem, hogy a lomb... „Igen, a lomb ragyog, / a lomb tovább ragyog, / és te úgy függsz e televény / előterében, akár egy gyümölcs.” Nem pedig mohacsillaggal glóriás másodsor, harmadszor és sokadszor – nem csak a kenyérben, ám kőben is – Megtőretett.

Ezeket a szavakat jóval e látogatásom után tudom csak leírni, mint ahogy csupán idővel tudjuk fölfogni ded életünk traumáit is mindig. Akkor a picinke elektronikus fotómasinámmal készítettem amatőr felvételt, nem Olasz Ferenc mester művészetének irigyeként, de azzal a tanítványi mozdulattal, hogy legalább munkásságához hű lehessenek. Ha tíz esztendővel idősebb lennék, akkor fotószakköröse lehettem volna Pápán, diákvároskámiban. De amire odaértem kamaszként, ő már szerencsére a *Fejfák* című albumán dolgozhatott. Nagy László fejféknak fejfa-versét, amit az ő fotói ihlettek, zsebembe hajtogatva hordtam a Várkertbe, vagy a Griff vendéglő asztalára terítve, ami sírkősimá volt. Azoktól a kesernyős söröktől is elhívtak az élet felé azok a dunántúli kő- és pléh-Krisztusok, Madonnák vagy Piéták, amiket Olasz Ferenc örökített meg bölcsőhelyem közelében: Lesencében, Gyulakeszin, Káptalantótiban, Badacsonytomajon, Gulácson, Kékkúton, a Szent György-hegyen vagy a Káli-medencében.

1976-ban azt írtam bele Bibliám első lapjára Pápán, gimnazista fiúcskaként, hogy „tisztának a tisztát őrizzük meg, oltalmazzuk az időben, ámen.” Mert az a fiatalember már olvasta, értette és szerette Nagy Lászlót: „Költők, esztéták s egyebek, én a szent-séges testet megtartom töretlenül.” Bennem annak a kölyöknek, aki voltam, a nyugtalansága újra, holott mindahhoz, ami a keszi temetőben a meghasadt és elvásott Mementónál megállított, nyilvánvalóan meg kellett öregednem.

NÉMETH ISTVÁN PÉTER

A szerző felvétele

LENGYEL JÁNOS

Mitracsek úr szakszervezeti tag lesz

A annyira nem volt képbem ezekben a dolgokban, hogy az interneten kerestem rá a szó jelentésére, mi is az a szakszervezet. Hogyan és mi célból működik? A kaputelefonban kellemes női hang érdeklődött jövetele célja felől. Röviden közölte, majd felhangzott a jól ismert csörgő hang, és belépett az udvarra. A második emeleten volt az iroda. Három helyiségből állt, egy zsidó, azaz izraelita vallású magyar család egykori otthonát alakították át e célra. Mondhatni, történelmien stílszerű, hogy pont itt legyen a székhelye egy olyan szervezetnek, amely az irodalom alakjait, de legalábbis egy részüket fogja össze, és képviseli. Ha már a székhelynél tartunk, amikor Mitracsek belépett, éppen Ábellel találkozott szembe, akinek rengeteg okirat volt a hóna alatt. Odabiccentett hősünknek, aztán gyorsan elsietett a dolgára.

– Parancsoljon, fáradjon be! – fogadta a szakszervezet titkárnöje, akivel az imént beszélt a kaputelefonon.

– Szóval szeretne belépni a szervezetünkbe. Itt egy belépési űrlap, kérem, töltsse ki három példányban, és aláírva adja be nekem. Ha kész, csak kopogjon! – azzal Mitracsek kezébe nyomta a paksamétát, és eltűnt az irodában, aminek barna műbőrborítású ajtaja volt.

Mitracsek helyet keresett az előszoba másik részében lévő asztalnál. Ott éppen egy régies öltözetű férfi bajlódott a belépési ívvel. A szája két oldalán lelógó bajuszt viselt, meg török kontyot. Legalábbis a magyar köztudatban ez az elnevezés honosodott meg erre a hajviseletre. Pedig nem csak Oszmán kései utódai viseltek ilyen fejéket, hanem lengyelek és kozákok is. Ismerős volt az alak. Mitracsek látta már őt többször is, filmen, plakáton, kvász¹ címkén.

– Jó napot, Tarasz vagyok. Tarasz Bulba² – mutatkozott be az idegen, kezét Mitracsek felé nyújtva.

– Ügyszintén, Mitracsek. Mitracsek úr, azaz Ödön. A keresztnemem nem Úr, hanem Ödön.

– Nem baj, senki sem lehet tökéletes – vágta barátságosan hátba a kozák. Honnét jöttél bátyuska?

– Kárpátaljáról.

– Hát az meg hol van?

– Innét keletre. A Kárpátokon innen, a határon túl. Sajnos.

– Ja, már értem, Zákárpattya. Há, mé nem ezt mondod, bátyuska?

– Zákárpattya az eszed tokja, az biz', Kárpátalja.

– Jól van, no, ezen nem fogunk összeveszni, nem vagyok én Szabad Szájhős.

– Kend különben mit keres itt? – érdeklődött Mitracsek.

– Hát a belépési papírt szeretném kitölteni, de bevallom, nem igazán boldogulok vele.

– Mi a gond, rossz a szeme? Netalán adjam kölcsön a szemüvegemet?

– Látni látom, de nem értem a szöveget. Megvallom, számomra még az ukrán is nehézséget okoz, mivel sem írni, sem olvasni nem tudok. Nemhogy a bátyuska nehéz nyelve.

– Akkor meg miért akar belépni pont ebbe a szakszervezetbe? Odahaza nincs ilyen?

– Már hogy lenne? Ha van is, én nem hallottam róla.

– Egyáltalán, hogy került ide?

– Lovon jöttem Zaporozséből, aztán Korjatovics Tódor knyáz³ várában eladtam mindenemet, hogy forintot vegyek.

– Hogy kapta meg a vízumot?

– Hát minek nekem vízum, bátyuska, én állampolgár vagyok.

– Hát az meg hogy lehet? – képedt el Mitracsek úr. Most érkezett, és azonnal megkapta az állampolgárságot? Jómagam született magyar lennék, bárhogyan ellenkezzen ezzel a nevem, mégis csak a 2011-es visszahonosítással kaphattam meg a Magyar Köztársaság hivatalos okmányait.

– Hát nem volt olcsó bátyuska, nekem elhiheted.

– Hamis papírokkal jött az Európai Unióba?

Szeredneyei várfal

– Miért, hány millióan tették már ezt mostanában? Csak éppen az üldözött kozáknak nem lehet? Megfizettem az árát. Különb is sok magyar vitézt ismerek II. Rákóczi György knyáz hadából. Ott van például a kiváló férfiú, Kemény János, aki később maga is knyáz lett. Különb először én arra gondoltam, hogy eldobom a trezubeces⁴ paszportot, aztán kiadom magam szíriainak, és meg sem állok a Merkel-reziden-ciáig. De aztán mégiscsak letettem róla, annyi pogányt küldtem már a másvilágra, most meg én is annak adjam ki magam, csak hogy bejussak egy olyan birodalomba, aminek egyáltalán nincsenek határai? Ott meg követeljem a nekem járó, de inkább nem-kijáró segélyeket? Na, nem, bátyuska, akkor már inkább tisztességesebbnek tartottam, hogy megvásároljam a magyar okmányokat.

...először én arra gondoltam,
hogy eldobom a trezubeces paszportot,
” aztán kiadom magam szíriainak...

– De hát ez törvénytörő és nem is igazán erkölcsös dolog.
– Bátyuska, ki dönti el, hogy mi erkölcsös és mi nem az? Ha egy 17 éves magyar fiú közös beleegyezéssel szeretkezik egy 15 éves lánnyal, a törvény lesújt rá, kiskorú megrontásáért. Ellenben Mohamed követőinek tömegei, akik agresszív-
van benyomulnak Európába, egyenesen követelik, a keresztény hatóságok engedjék meg számukra, hogy gyereklányokat vegyenek feleségül, és velük szexuális kapcsolatot részesítsenek. Sőt, hogy ezt iktassák is törvénybe! Bátyuska, az erkölcs-
telenséget mindig mások viselkedésében fedezzük fel. Ilyen az ember, énközpontú, önérdekű. Az értékítélet alapját mindig saját viselkedési morálunk képezi. Erről az alapról kiindulva, nem lehet igazán objektív véleményt alkotni semmiről és senkiről. Különb meg, objektív vélemény nem is létezik, ez csupán a szubjektum egyik álsruhája. De ezek már nem is az én gondolataim. Már azt sem tudom, hol és mikor olvastam, és legfőként kitől, mert, hogy nem kozák írta, az egyszer biztos. Meg az is, hogy nem én olvastam, mivel már mondtam neked, hogy se írni, se olvasni nem tudok. Hát mondani azt legalább igen.

Mitracsek elcsodálkozott a hallottakon, de hát ő is a lehetőségek országából érkezett. Mivel ennyire jól összebarátkoztak, segített Tarasznak kitölteni a belépési nyilatkozatot, de még el is magyarázta neki a dolgok jelentését. Meghökken, mennyire jól tájékozott az efféle szakmai dolgokban, holott, mint azt korábban említettem volt, azt sem tudta, hogy mivel foglalkozik egy szakszervezet. A belépési nyilatkozat leadása után kiállítottak számára egy tagsági igazolványt és mellékeltek egy kiadványt, amiben a költött irodalmi alakok kötelességei és jogai szerepeltek. A papírok kitöltése közben elpanaszolta Tarasznak, hogy milyen aljasság érte az írója részéről. Amikor a kozák atamán megtudta, hogy Mitracsek haragosa egy Lengyel, menten dühbe gurult, és a kardjáért kiáltozott. Fogadkozott, hogy beszakítja a bestye polák koponyáját, csak Mitracsek úr mutassa meg, ki az, s hol lakik!

Mivel a Tarasszal való beszélgetés sok idejét elvette, a szervezet képviselőjének már nem tudta részletesen elmagyarázni az ügyét. Csak nagyvonalakban vázolta azt. Megbeszéltek egy időpontot, amikor egy osztályvezető majd fogadja, akinek

részletesen előadhatja sérelmeit. Tulajdonképpen neki kellett volna befizetnie a tagsági díjat, de mivel keletről érkezett szegény rokonról volt szó, ezért a különleges segélyalapból kiutaltak számára egy kisebb összeget.

Mondhatni eredményes napot zárt. Beszélt az ügyvéddel, belépett a szakszervezetbe, ráadásul időközben megérkezett a számlájára az író által utalt pénz is. Estére pedig szállása is van. Soha jobb napot, ha belegondolunk, hogy tegnap még egy koporsóban feküdt egy kisváros temetőjében, körülveve komor arcú emberekkel, akik a temetésére gyűltek össze. Elmosolyodott. Ha ezt az író tudná, megpukkadna mérgében. Ezzel végképp rálépett az önállósodás útjára. Öntudatra ébredt, mint Ádámék az Éden Hotelben, mikor belekóstoltak a főnök féltve őrzött birsalma párlatába. Most már képes önálló döntéseket hozni, és meg is fogja tenni. Igen, ezt fogja tenni. A támogatói segítségével hamarosan anyagilag is függetleníti magát az írótól, addig pedig igyekezik minél inkább megpumpolni annak pénztárcáját. Egy alkotónak kötelessége, hogy gondoskodik a teremtményéről, amíg az nem képes önállóan gondoskodni magáról.

Ugyanakkor ott lappangott lelkében a kétely, a szorongás, amit a gyerek akkor érez, amikor édesanyja először engedi el a kezét, vagy a fiatal madár, aki szárnyait kitérve a biztonságot adó fészekből a mélybe veti magát, hogy életében először élje át a repülés örömét. Ez természetes emberi reakció, még egy kitalált irodalmi alak esetében is.

Mitracsek szerint ő már korábban is hozott saját döntéseket. Ott van például a találkozása Édes Annával. Szerinte teljesen másként történt az egész, mint ahogy azt L. J. néhány évvel ezelőtt leírta. Ebben a történetben is több szerepet szánt önmagának, mint Mitracseknek, holott ő volt az, aki megismerkedett Annával, és végül össze is jöttek. Kapcsolatuk túlnőtt kettőjükön, ez által egy újabb határokat nem ismerő szerelem teljesedhetett be. Ki tudja, egyszer talán költők, vagy egyenesen trubadúrok fognak regélni erről a szerelemről. Mitracsek személyesen nem ismerte Walter von der Vogelweidet, de elhatározta, hogy felkutatja, de ez már egy másik történet.

1. Szláv gabonaital, főként kenyérhéjból erjesztik
2. Kozák hadvezér
3. Fejedelem
4. Az ukrán címer elnevezése

Búvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi
havilap – www.buvopatak.hu

Alapító, főszerkesztő: CSERNÁK ÁRPÁD

Tervezőszerkesztő: CSERNÁK BÁLINT

Főmunkatárs: FARKAS JUDIT

Olvassószervező: Tamásné Horváth Katalin

Munkatársak: Lukács János, Németh István,

†Papp Árpád, Sarusi Mihály, Szutrély Péter

Nyomdai munkák: Pethő Kft, Kaposvár, Fő utca 57.

Felelős vezető: Pethő László

Sokszorosítás ideje: 2018. január

Sokszorosítás sorszáma: 1/2018.

E-mail: posta@buvopatak.hu

ISSN 1588-9335

Kiadja: BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY

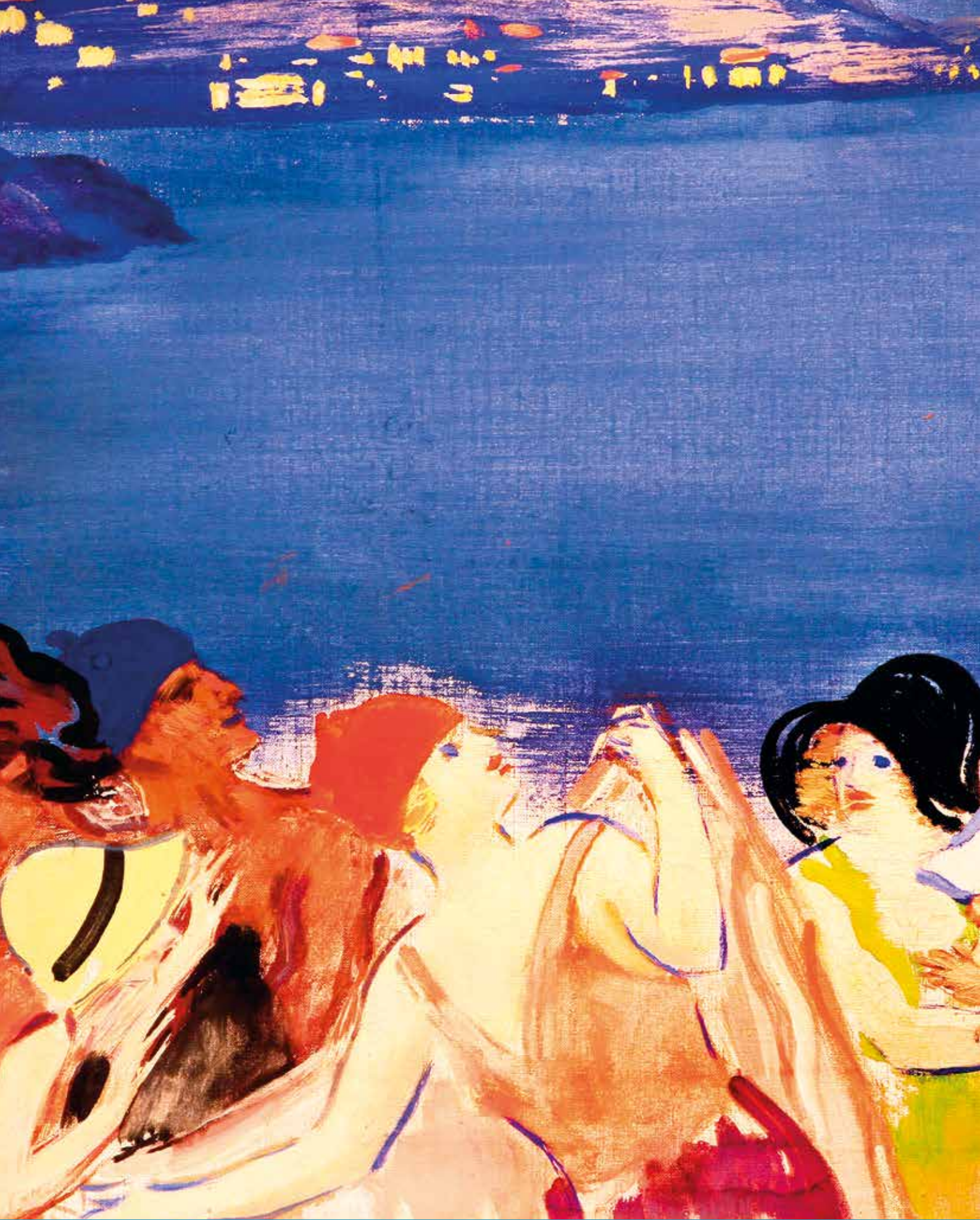
Kaposvár, Somssich P. u. 11–13. I/12.

A kiadásért felelős: Csernák Árpád

A Búvópatak Alapítvány számlaszáma:

10918001–00000012–93920004 UniCredit Bank Hungary Zrt.

Labdázók a tengerparton (részlet) – Vaszary János festménye – Lukács Zoltán felvételei

Kapható az újságárusoknál

A *Búvópatakot* 2018-ban ismét keressék az újságárusoknál!
A lap éves előfizetési díja 5000 Ft. Megrendelhető
az impresszumban olvasható elérhetőségeink valamelyikén.

TÁMOGATÓNK

